

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bára Bartoňková

Dědická nezpůsobilost

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dědická nezpůsobilost vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 24. června 2019

Bára Bartoňková

Tímto bych ráda poděkovala JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a připomínky poskytnuté při psaní práce.

Struktura diplomové práce

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Dědická nezpůsobilost	8
1.1 Dědická nezpůsobilost absolutní a relativní	9
1.2 Dědická nezpůsobilost úplná a částečná	11
2 Historický vývoj institutu dědické nezpůsobilosti	13
2.1 Úprava dědické nezpůsobilosti podle o.z.o.	13
2.2 Úprava dědické nezpůsobilosti podle o.z.	14
2.2.1 Úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem či rodičům	14
2.2.2 Zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele	17
3 Současná právní úprava institutu dědické nezpůsobilosti	20
3.1 Obecná úprava dědické nezpůsobilosti dle § 1481 OZ	20
3.1.1 Čin povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu	21
3.1.2 Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli	25
3.2 Speciální důvody dědické nezpůsobilosti dle § 1482 OZ	29
3.2.1 Řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí	30
3.2.2 Zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti	33
4 Pravidlo reprezentace v § 1483 OZ	35
4.1 Potomci dědicky nezpůsobilého manžela	37
5 Prominutí činu	39
Závěr	42
Seznam použitých zdrojů	44
Shrnutí práce v českém a anglickém jazyce	48
Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce	49

Seznam použitých zkratek

LZPS	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
o.z.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013
o.z.o.	zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 ř. z. ze dne 19. března 1916
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
trestní zákoník	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb., účinném ke dni 1. dubna 2009
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
z.ř.s.	zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZoRP	zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Předmětem této diplomové práce je problematika dědické nezpůsobilosti ve světle nové úpravy v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“). Za cíl práce bylo ustanoveno především srovnání s předchozí právní úpravou v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013 (dále jen „o.z.“) a zhodnocení účinné právní úpravy. Přijetím OZ byly upřesněny, resp. rozšířeny důvody dědické nezpůsobilosti, čímž vzniká možnost zkoumat jejich vliv na vývoj soudní judikatury vydané po účinnosti této rekodifikace.

Za splnění zákonem daných podmínek se může stát osobou nezpůsobilou dědit kdokoli. Institut dědické nezpůsobilosti má chránit zůstavitele před tím, aby dědic, jenž naplní zákonem stanovené předpoklady, po tomto zůstaviteli nedědil, a to bez nutnosti jakéhokoliv úkonu ze strany zůstavitele. Pokud by zůstavitel trval na tom, aby po něm takováto osoba i přesto dědila, musel by jí tento čin odpustit.

Jedná se o institut využívající se na území České Republiky již po staletí. Jeho kořeny sahají až do dob starověkého Říma, jehož právním řádem je aktuální právní úprava občanského práva dosti inspirována. Problematikou dědické nezpůsobilosti se ovšem zabírala již v předminulém století taktéž anglosaská kultura. Známy rozsudek Nejvyššího soudu státu New York, *Riggs v. Palmer* (1889), by mohl být velmi dobrým příkladem principu, že nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního jednání.

Oblast dědické nezpůsobilosti byla zvolena z toho důvodu, že se jedná o téma, jehož nová úprava nebyla doposud dostatečně důkladně zpracována v odborných publikacích. Lze proto očekávat, že posunem času přibudou nové výkladové problémy v judikatuře, na které by se měla tato diplomová práce zaměřit a na něž podám svůj názor, k jakému řešení sporných otázek se přikláním.

Pro práci byly zvoleny výzkumné otázky, které budou zkoumány v průběhu textu. Tyto otázky zní:

- S jakou formou odpuštění počítá OZ ve svém § 1481?
- Jak se má aplikovat pravidlo v § 1483 OZ? Na které případy ustanovení dopadá?
- Je rozšíření důvodů dědické nezpůsobilosti oproti předchozí právní úpravě dostačující vzhledem k současným možnostem využití?

Vzhledem ke zvoleným výzkumným otázkám očekávám, že k jejich zodpovězení bude využito kromě jazykového výkladu také výklad objektivně teleologický (tedy pokus o nalezení

ratio legis), popř. objektivně systematický za využití zohlednění vzájemných souvislostí mezi ustanoveními.

Ačkoli je dědické právo běžnou součástí života každého člověka, lze nalézt v úpravě dědické nezpůsobilosti nesrovnalosti, se kterými je potřeba se vypořádat. Časopisecká odborná literatura zabývající se výkladovými problémy se dá v rámci vyhledávání zdrojů nalézt pouze pro již neúčinnou úpravu podle o.z. Danou oblastí, dnes rekodifikovanou OZ, se dle mého názoru nezaobírá dostatečné množství širší odborné bibliografie (až na komentářovou literaturu), ve všech je k nalezení pouze stručný popis institutu, a proto je zde široké pole pro výzkum výše zmíněných diskutabilních otázek.

1 Dědická nezpůsobilost

Dědění je dle čl. 11 odst. 1 LZPS jedním ze základních práv každého občana České republiky. Dědické právo je podle § 1475 odst. 1 OZ definováno jako „*právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní*“. Za dědice se pak dle třetího odstavce citovaného ustanovení považuje ta osoba, které náleží dědické právo, a o pozůstalosti ve vztahu k této osobě mluvíme jako o dědictví.

Existence čtyř základních předpokladů podmiňuje možnost potenciálního dědice dědit po zůstaviteli. Tyto podmínky jsou smrt zůstavitele, existence dědického titulu, způsobilost dědice a existence majetku tvořícího pozůstalost.

Dědická nezpůsobilost (dříve také označována za dědickou nehodnost¹) je dědicko-právním institutem, jenž tvoří negativní část jedné z podmínek, a to způsobilosti dědit, která je plně v dispozici dědice a může ji tak ovlivnit svým jednáním. Jestliže je v konkrétním případě naplněn jeden ze zákonných důvodů dědické nezpůsobilosti, takováto osoba je automaticky vyloučena z dědického práva. Na nezpůsobilého dědice se poté hledí, jako by neexistoval. Důvodem pro vyloučení je, že podle českého právního řádu není svého práva hoden, protože se určitým způsobem dopustil prohřešení ve vztahu k zůstaviteli, jeho blízkým osobám či jeho poslední vůli.

K vyloučení dochází přímo ze zákona, *ex lege*, jelikož se jedná o případy amorální, kdy dědicovo chování porušuje základy společenských hodnot. Z uvedeného také vyplývá skutečnost, že potenciální naplnění podmínek se zkoumá z úřední povinnosti, *ex officio*, a tímto se naplňuje zásada oficiality.² Nezávisí tedy na předcházejícím projevu zůstavitelovy vůle; skutečnost, která má za následek dědickou nezpůsobilost, nemusí být zůstaviteli vůbec známa. Ačkoliv není dle zákonných ustanovení zapotřebí ani upozornění žádného z účastníků pozůstalostního řízení, v praxi se přihlíží právě na podnět některého z nich (manžela zůstavitele, potenciálního dědice, či vykonavatele závěti), jelikož na poukázání těchto skutečností mají právní zájem.³

Vhodným postupem ze strany zůstavitele, pokud má povědomí o činu způsobujícím dědickou nezpůsobilost jeho dědice, však je, aby na tuto skutečnost upozornil již v pořízení pro případ smrti či v jiné listině. Tím zajistí, aby se soudní komisař opravdu dozvěděl o důvodu

¹ Dle § 540, 542 a 543 o.z.o.

² Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011, soud musí k tomu, zda jsou dány důvody dědické nezpůsobilosti, přihlídnout z úřední povinnosti jak v řízení o dědictví, tak v případném sporném řízení před soudem.

³ SVOBODA, Jirí, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 5.

vyločení potenciálního dědice z posloupnosti při dědění. Dalším způsobem, jak dát najevo nesouhlas s činem dědice, se může stát vydědění podle § 1646 odst. 2 OZ: „Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen.“ Tato možnost se ovšem ve smyslu § 1643 odst. 1 OZ týká pouze potomků zůstavitele.⁴

Novelizací občanského zákoníku se rozšířily důvody dědické nezpůsobilosti, čímž se projevila intenzivnější snaha ochránit zůstavitelův majetek i po jeho smrti před jednáními odporujícími zásadám spravedlnosti. Ačkoli se v dědickém právu uplatňují pravidla volnosti zůstavitele ve volbě dědice na jedné straně a princip svobody dědice nabytí dědictví na straně druhé, zákonodárce koncipoval tuto právní úpravu tak, aby v rámci dědického práva nedocházelo ke zjevným nespravedlnostem. Tímto právním institutem především zajistil, aby nebyla porušována zásada autonomie vůle zůstavitele při projevu jeho poslední vůle, jelikož se jedná o jednu z nejvýznamnějších zásad soukromého práva. Taktéž je však zaručeno, aby osoba po spáchání činu, který je společností běžně odsuzován, neměla právo na nabytí dědictví po zůstaviteli, v jehož neprospěch byl tento čin spáchán. Má se všeobecně za to, že kdyby zůstavitel o takovém činu věděl, sám by chtěl zajistit, aby jeho majetek nepřešel na danou osobu.

1.1 Dědická nezpůsobilost absolutní a relativní

Právní teorie dělí institut na dva typy podle způsobu posuzování okolností, za kterých k dědické nezpůsobilosti dochází. Přihlíží se k tomu, zda je osoba nezpůsobilá dědit jakékoli dědictví nebo pouze ve vztahu ke konkrétnímu zůstaviteli. Na základě těchto odlišností se pak dědická nezpůsobilost kategorizuje na absolutní a relativní.⁵

Absolutní dědická nezpůsobilost se může týkat každého člověka a hodnotí se při ní objektivní aspekty způsobilosti dědit. Jedná se o právní subjektivitu, tedy způsobilost nabývat práv a povinností v mezích právního řádu. Dle § 23 OZ má fyzická osoba právní osobnost od narození až do okamžiku její smrti. Z § 1479 věty druhé OZ *a contrario* pak vyplývá, že aby osoba mohla dědit, musí zůstavitele tzv. přežít, tedy musí se dožít okamžiku smrti zůstavitele. Pokud tedy zemřela před zůstavitelem nebo současně s ním, je absolutně dědicky nezpůsobilou. Pro okamžik určení smrti je také důležitá domněnka uvedena v § 27 OZ, která se uplatní v situaci, kdy není jisté, zdali člověk přežil jiného člověka (např. u smrtelných autonehod). Zde se má pak za to, že obě osoby zemřely současně – a tedy nemohou po sobě vzájemně dědit.

⁴ TALANDOVA, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 14.

⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 263.

Na rozdíl od právní osobnosti se ovšem ve většině případů nehodnotí věk a svéprávnost člověka, tedy způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem.⁶ Tento nedostatek lze v řízení o pozůstalosti lehce zhojit zastoupením zákonným či právním. Výjimkou je ovšem typ řízení, ve kterém by měl figurovat *nasciturus* (tj. počaté, ovšem doposud nenarozené dítě). Dle § 25 OZ se na něj hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům, což potenciální zdědění majetku zajisté splňuje. Touto právní fikcí se mu tak přisuzuje právní osobnost a pokud se narodí dítě živé, může se stát dědicem zůstavitele. Je tak zaručena ochrana subjektivních práv ještě nenarozeného, avšak počatého dítěte. Pokud se ovšem nenarodí živé, na jeho místo nastupují ostatní dědicové zůstavitele.

Český právní řád přiznává právní osobnost a následky s ní spojené také právnickým osobám. Jelikož mohou mít v mezích právního řádu práva i povinnosti, mohou se stát dědicem, ale také odkazovníkem – dědit lze ovšem pouze na základě závěti nebo dědické smlouvy, zákonná dědická posloupnost je v tomto případě vyloučena.⁷ Dalším omezením je, že musí být splněna jedna ze dvou alternativ: právnická osoba existuje v okamžiku smrti zůstavitele nebo má teprve vzniknout. Způsobilou dědit či se stát odkazovníkem se pak dle úpravy v § 1478 OZ stane právnická osoba za podmínky, že vznikne do jednoho roku ode dne smrti zůstavitele uvedeném v úmrtní listině, popř. v usnesení soudu o prohlášení za mrtvého. Popsaná nová úprava se může vztahovat na situaci, kdy je právnická osoba již v procesu vzniku, tedy založena zakladatelskou listinou, ale nebyla doposud zapsána do obchodního rejstříku.⁸ Zároveň ale počítá i s případy, kdy samotný zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti zřídí právnickou osobu a zároveň ji povolá za svého dědice či odkazovníka. Tímto způsobem lze založit nadaci (§ 309 odst. 1 OZ), nadační fond (§ 395 OZ) a ústav (§ 405 odst. 1 OZ).

Při relativní dědické nezpůsobilosti se, na rozdíl od té absolutní, zkoumají subjektivní okolnosti osobního vztahu potenciálního dědice k zůstaviteli i zůstavitele k této osobě. Jedná se o nejzávažnější provinění proti osobě zůstavitele, jeho projevu poslední vůle či jeho osobám blízkým. Vztahuje se samozřejmě na fyzické osoby, naopak „z povahy věci nemůže být dědicky nezpůsobilá právnická osoba, která je pořízením pro případ smrti teprve zakládána“.⁹ Ovšem v roce 2012 nabyl účinnosti TOPO a je tak možné trestně stíhat, popř. odsoudit a potrestat

⁶ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 9, s. 2.

⁷ PAVELKA, Jan, TITLACHOVÁ, Soňa, ŠMÍD, David. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 5, s. 4.

⁸ DUDA, Petr. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1457 (§ 1478 OZ).

⁹ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1459 (§ 1481 OZ).

právní osobu. V § 7 TOPO je uveden negativní výčet trestných činů, které právnická osoba nemůže ze své povahy spáchat; těch neuvedených v tomto ustanovení se ovšem svým jednáním dopustit může. Dle mého názoru by tak mohla teoreticky nastat situace, kdy by se dědicky nezpůsobilou stala také právnická osoba, která by kupříkladu spáchala trestný čin vydírání dle § 175 TZ spáchaný vůči zůstaviteli při projevu jeho poslední vůle, a bylo by tak možné jí přičíst úmyslný trestný čin ve smyslu § 1481 OZ.

Tato kategorie relativní dědické nezpůsobilosti je obsažena v ustanoveních § 1481-1483 OZ a diplomová práce se bude v následujících kapitolách blíže zabývat historickým vývojem a současnou právní úpravou tohoto právního institutu, a také jeho důvody a následky.

1.2 Dědická nezpůsobilost úplná a částečná

Dle § 1476 OZ lze dědické právo uplatnit ze tří důvodů, kterými jsou dědická smlouva, závěť a zákon. Na základě zmíněných odlišných dědických titulů lze institut dědické nezpůsobilosti rozdělit na dva typy: úplnou a částečnou.¹⁰ Tato kategorizace se týká pouze relativní dědické nezpůsobilosti popsané v předchozí podkapitole.

Úpravu úplné dědické nezpůsobilosti lze nalézt v § 1481 OZ. Tento typ se vyznačuje tím, že vyloučení z dědického práva je uplatitelné pro všechny delační důvody, vyloučená osoba se nemůže stát ani odkazovníkem s právem na vydání určité věci či zřízení určitého práva (odkazu).¹¹ Zároveň i kdyby byla osoba dle zákona nepominutelným dědicem, při naplnění skutkové podstaty jí nepřísluší ani právo na vydání povinného dílu¹².

Jestliže byla uzavřena platná dědická smlouva či zůstavitel zanechal po sobě závěť, avšak dědic v nich uvedený se stane nezpůsobilým, může dojít k vícero následkům. Za podmínky, že byl povolán náhradník, nastupuje za nezpůsobilého dědice on. Avšak v případě, že nebyl ustanoven, přirůstá uvolněný podíl k dědickým podílům ostatních povolaných dědiců, pokud jsou splněny podmínky uvedeny v § 1504 nebo § 1505 odst. 2 OZ. Nejde-li však o případ, kdy ostatní dědicové dědí rovným dílem (upraveno v § 1505 odst. 1 OZ), popř. se stane nezpůsobilým jediný zůstavitelem povolaný dědic, uvolněný dědický podíl bude přecházet na dědice podle pravidel intestátní posloupnosti.¹³

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² Dle § 1645 OZ se však pro účel výpočtu povinných dílů ostatních dědiců na něj hledí, jako by z dědického práva nebyl vyloučen.

¹³ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. (ed). *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 27 (§ 1481 OZ).

Naopak částečná dědická nezpůsobilost, jak již její pojmenování naznačuje, se neuplatí u všech dědických titulů. Tato forma nezpůsobilosti může nastat pouze u dědění ze zákona, resp. zákonné dědické posloupnosti. Omezení již vyplývá ze samotné dikce zákona v obou odstavcích § 1482 OZ. Jestliže však byl zůstavitelův rodič či manžel povolán závětí, resp. dědickou smlouvou, není ze svého dědického práva jakkoli vyloučen.

2 Historický vývoj institutu dědické nezpůsobilosti

Nynější soukromé právo má velkou oporu v právu římském, které je tak často nápomocné pro jeho výklad. Také institut dědické nezpůsobilosti má svůj původ již v římském právu, kde je možné nalézt úpravu dědické nezpůsobilosti při dědění ze zákona a testamentu (tedy nezpůsobilost být ustanoven či stát se dědicem)¹⁴, *incapacitas* (nezpůsobilost nabýt dědictví z testamentu)¹⁵ a především *indignitas* (dědická nehodnost). Při splnění podmínek dědické nehodnosti bylo dědici, který „*zavinil smrt zůstavitelovu zúmyslně nebo nedbalostí, kdo opominul pomstít zůstavitele soudním stíháním jeho vraha, kdo vzal neprávem v odpor status zůstavitelův nebo kdo daroval někomu jmění zůstavitele celé nebo z části za živobytí zůstavitelova bez jeho svolení*“¹⁶, v takovém případě dědictví odebráno. Stejně se hodnotilo prohřešení vůči zůstavitelově poslední vůli, od něhož se odvíjely tytéž následky.

O následném institutu odnětí dědictví, tzv. *ereptorii*, pojednávají autoři Kincl, Urfus a Skřejpek. Za splnění podmínek uvedených ve speciálních zákonech mohly být věci odnímány ve prospěch státu a byly přidány do státní pokladny. Mohly být však odebrány také ve prospěch jiných osob a poté připadly právě do jejich vlastnictví.¹⁷

2.1 Úprava dědické nezpůsobilosti podle o.z.o.

V o.z.o. byla dědická způsobilost podmíněna způsobilostí nabývat majetek. S touto koncepcí absolutní dědické nezpůsobilosti se již v dnešní době nelze setkat, jelikož nabývání majetku je spojeno se svéprávností člověka. Její nedostatek bývá nyní zhojen zastoupením v řízení.

Důvody dědické nezpůsobilosti byly v zákoně uvedeny čtyři. Zločin proti zůstaviteli a prohřešek proti zůstavitelově poslední vůli (uvedeny v § 542 o.z.o.) se shodovaly s římskoprávní úpravou. Při těchto pak bylo možné uplatnit taktéž princip odpovědnosti za škodu způsobenou třetí osobě. Podle judikatury Nejvyššího soudu Československé republiky se u důvodu nehodnosti „*předpokládá zpravidla pozitivní činnost, jež se setkala s výsledkem, opomenutí pak pouze tehdy, stalo-li se v úmyslu překaziti zůstaviteli prohlášení nebo změnu poslední vůle*“.¹⁸ Rovněž se soud vyjádřil k podvrhu či zfalšování závěti, že „*ten, kdo zfalšoval*

¹⁴ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. opravené vydání. Praha: J. Otto, 1910, s. 1007.

¹⁵ BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském: Právo obligační. Právo dědické. II*. Praha: vlastním nákladem, 1946, s. 155.

¹⁶ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. opravené vydání. Praha: J. Otto, 1910, s. 1135.

¹⁷ KINCL, Jaromír, UFRUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 299.

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. listopadu 1926, sp. zn. Rv I 875/26.

nebo podvrhl testament až po smrti zůstavitele, ale před tím, než se sám přihlásil k dědictví, nenabývá dědictví a nastavší delace uhasne“.¹⁹

K výše zmíněnému byly však z dědického práva podle § 543 o.z.o. vyloučeny osoby, které se k cizoložství nebo krvesmilství na soudě doznaly nebo byly usvědčeny. Dle Nejvyššího soudu Československé republiky se „usvědčením“ rozumělo rozhodnutí soudu, třebaže civilního.²⁰ Tento důvod se však uplatnil pouze v případě testamentární posloupnosti. Zároveň mohly být dle § 544 o.z.o. vyloučeny osoby v zemi narozené, které opustily svoji vlast nebo vojenskou službu bez řádného dovolení – o následcích vyjmenovaných provinění však rozhodovala další nařízení.

V § 541 o.z.o. je uvedeno východisko nástupnictví, kdy v rámci zákonné dědické posloupnosti byly na místo nezpůsobilého dědice povoláni jeho potomci, i když prvotní dědic zůstavitele přežil. Tento princip reprezentace je uplatňován dodnes a blíže bude přiblížen ve čtvrté kapitole.

2.2 Úprava dědické nezpůsobilosti podle o.z.

Přechozí právní úprava občanského práva v o.z. taktéž obsahovala institut dědické nezpůsobilosti. Ten byl upraven v § 469 o.z. a měl následující znění: *„Nedědí, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům anebo zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy. Může však dědit, jestliže mu zůstavitel tento čin odpustil.“*

Takto zakotvena dědická nezpůsobilost měla za následek, že se na nezpůsobilého dědice hledělo, jako by se smrti zůstavitele nedožil. O.z. neobsahoval žádnou úpravu týkající se potomků vyloučeného dědice, proto se odvozuje, že se na ně nevztahovala a nezpůsobilost předka neovlivnila jejich dědická práva.²¹

Ze zákonné dikce tak lze rozlišovat dva důvody dědické nezpůsobilosti: a) dopuštění se úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem či rodičům, anebo b) zavrženíhodné jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle.

2.2.1 Úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem či rodičům

První důvod se zaměřuje na trestný čin potenciálního dědice. Po většinu doby účinnosti o.z. byl účinný trestní zákon. Ten definoval trestný čin ve svém § 3 jako *„pro společnost*

¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. listopadu 1943, sp. zn. Rv II 315/43.

²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. prosince 1928, sp. zn. Rv I 741/28.

²¹ TALANDOVA, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 13.

nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně“. Také ovšem dbal na stupni nebezpečnosti spáchaného činu, neboť v odstavci druhém citovaného ustanovení bylo uvedeno, že jestliže je stupeň nebezpečnosti nepatrný, není takový čin trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu. K účinné právní úpravě trestního práva blíže v následující kapitole.

Již podle znění zákona byl důraz kladen na úmysl pachatele ke spáchání takového činu. Úmysl byl v § 4 trestního zákona definován jako úmysl přímý, tedy když pachatel chtěl porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, nebo úmysl nepřímý (eventuální), kdy pachatel věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn. Spácháním nedbalostní formy trestného činu nenastávaly účinky dědické nezpůsobilosti.²² Spáchání správního deliktu proti vyjmenovaným osobám taktéž nemělo negativní právní účinky vůči dědici.

Dle § 460 o.z. dědic nabýval dědictví smrtí zůstavitele, jednalo se o tzv. delační princip nápadu dědictví. Z uvedeného lze dovodit, že ke spáchání trestného činu tak muselo dojít v době před smrtí zůstavitele, tj. před okamžikem dědického nápadu.

Nezpůsobilým se stal také ten, kdo nedokonal trestný čin, avšak byly naplněny znaky přípravy či pokusu trestného činu. Výjimkou z dědické nezpůsobilosti byly však případy, kdy byl čin spáchán osobu trestně neodpovědnou, jelikož tato nedovršila patnáctého roku věku, nebo osobu nepřičetnou, kdy pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohla rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládnout své jednání. Také se přihlíželo k okolnostem vylučujícím protiprávnost, především k nutné obraně a krajní nouzi.²³

Nepřičetností ve vztahu k dědické nezpůsobilosti se zabýval Krajský soud v Ústí nad Labem, když jednal o případu zavraždění zůstavitelky jejím manželem. Trestní stíhání za úmyslný trestný čin vraždy bylo proti němu ovšem zastaveno právě pro nepřičetnost, resp. z důvodu jeho duševní choroby. Při ní není osoba schopna ovládnout své jednání či rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost, proto soud judikoval, že takové jednání dědice nevedlo k jeho dědické nezpůsobilosti, ačkoli objektivně vykazovalo znaky skutkové podstaty trestného činu. Nebylo jej totiž možné kvalifikovat jako úmyslný trestný čin ve smyslu příslušných ustanovení trestního zákona.²⁴

²² Ačkoli je v § 3 odst. 3 trestního zákona uvedeno, že k trestnosti činu se vyžaduje úmyslného zavinění, není-li výslovně stanoveno, že postačí zavinění z nedbalosti.

²³ FIALA, Roman. In ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník II. Komentář § 460–880*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1411 (§ 469 o.z.).

²⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 13 Co 859/76.

Osoba ovšem nemusela být za spáchaný trestný čin odsouzena, aby se stala dědicky nezpůsobilou, nemuselo být proti ní být dokonce zahájeno ani trestní stíhání. Totéž platilo v případě amnestie, milosti, promlčení trestního stíhání, zahlázení odsouzení či smrti pachatele, jelikož dědická nezpůsobilost nastávala již okamžikem spáchaní trestného činu.²⁵ Pokud však již bylo pravomocně rozhodnuto o vině pachatele, soudní komisař projednávající dědictví byl ve smyslu § 135 odst. 1 o.s.ř. tímto rozsudkem soudu vázán v rozsahu týkajícím se otázky spáchaní či nespáchaní úmyslného trestného činu, resp. kdo jej spáchal.²⁶ Jestliže rozhodnuto nebylo, popř. bylo trestní řízení zastaveno, posoudilo se spáchaní trestného činu v dědickém řízení jako předběžná otázka, nicméně s účinky pouze pro toto řízení. Při posuzování předběžné otázky byl problém, zda se dědic dopustil určitého konkrétního jednání, řešen jako otázka skutková, a problém, zda takové jednání je trestným činem, byl pak v řízení otázkou právní.²⁷

Výčet osob uvedený v § 469 o.z. byl taxativním, tedy uzavřeným, úmyslný trestný čin pachatele musel směřovat pouze proti zůstaviteli či jeho nejbližším příbuzným – jeho manželovi, dítěti či rodiči. Okruh osob byl tak oproti předešlé právní úpravě v o.z.o. rozšířen a negativní dopad na dědice měl proto i trestný čin proti jeho blízkým osobám, nikoli pouze proti zůstaviteli samotnému. Účinky dědické nezpůsobilosti však nešlo nikterak rozšiřovat na další osoby zůstavitelovi blízké, v obdobném poměru (kupříkladu nebyl tímto ustanovením chráněn druh či snoubenec zůstavitele). Nezáleželo ovšem na předmětu útoku pachatele, zákon počítal s oběma variantami – trestný čin se mohl vztahovat na konkrétní osobu (a její tělesnou integritu) i na její majetek. Rodinný stav osob výše uvedených byl posuzován v době spáchaní trestného činu. Proto mohla nastat situace, kdy potenciální dědic spáchal úmyslný trestný čin vůči dítěti, které zůstavitel před tímto prohřeškem adoptoval, či manželovi, se kterým se zůstavitel následně rozvedl.²⁸

Jako příklad z judikatury, kdy soud rozhodl podle předchozí právní úpravy v neprospěch dědice a označil ho za dědicky nezpůsobilého, může posloužit usnesení Městského soudu v Brně, v němž judikoval, že dědička S. S. nemůže dědit po zůstavitelce J. K. z důvodu spáchaní úmyslného trestného činu poškozování cizích práv podle § 209 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Za zmíněný trestný čin byla S. S. Městským soudem v Brně z roku 1984 pravomocně odsouzena. Jelikož nedošlo ze strany zůstavitelky nikdy k odpuštění

²⁵ KRÁLOVÁ, Jitka, LOTHAR, Eck. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 35.

²⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 265. Rovněž usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2001, sp. zn. 24 Co 35/2001.

²⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, č. j. 24 Co 315/97-82.

²⁸ KRÁLOVÁ, Jitka, LOTHAR, Eck. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 35.

spáchaného trestného činu, soud ve svém usnesení rozhodl, že S. S. je nezpůsobilou dědičkou ve vztahu pozůstalosti J. K. podle § 469 o.z.²⁹

V této již neúčinné úpravě lze spatřovat hned několik nedostatků. Nejvýznamnějším je dle mého názoru taxativní výčet blízkých osob zůstavitele, který nemusí být v praxi vždy shodný s reálným okruhem osob zůstaviteli blízkých. Popsaná dikce zákona zároveň nereflektovala nově umožněné uzavírání registrovaných partnerství, tj. trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví, které lze legálně uzavřít na území České republiky od roku 2006 dle ZoRP. Dostí nevhodným se také jeví vyloučení druhá či družky zůstavitele z daného výčtu osob, jejichž ochrana je v jiných případech zákonem zaručena.

Taktéž lze vyčíst přehnaně formální požadavek na spáchání úmyslného trestného činu. Ačkoli není potřeba, aby byl pachatel odsouzen, seznam potenciálních prohřešků je tak omezen pouze na trestné činy podle trestního zákona. V okruhu rodinném se lze ovšem dopustit i odlišných pochybení, která mohou vykazovat ve vztahu k zůstaviteli obdobnou známku škodlivosti jako v trestním zákoně upravené trestné činy.

2.2.2 Zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele

Druhý důvod nezpůsobilosti se zabýval jednáním, jenž směřovalo proti projevu zůstavitelovy poslední vůle a významně tak narušovalo zásadu autonomie vůle. Tímto projevem se rozuměly „*úkony směřující ke stanovení okruhu dědiců (tj. závěť, vydědění) i úkony směřující k tomu, aby došlo k dědění ze zákona (např. zrušení či odvolání závěti nebo vydědění)*“.³⁰ Z této definice tak lze vyčíst, že skutkovou podstatu bylo možné naplnit nejen prohřeškem proti závěti, ale také např. proti listině obsahující vydědění či rušící předešlou závěť. Na projev zůstavitele nebyl kladen požadavek platného právního úkonu, pro naplnění podstaty dědické nezpůsobilosti bylo dostačující, když z něj vyplýval statut projevu poslední vůle zůstavitele.³¹ Daný předpoklad vyplývá i ze soudního rozhodnutí Nejvyššího soudu, v němž bylo řečeno, že „*pravomocné usnesení, jímž bylo zastaveno řízení o určení, že právní úkon vydědění dovolatelky, učiněný zůstavitelkou v její poslední vůli, je neplatný a že tato poslední vůle zůstavitelky je neplatná, netvoří překážku věci pravomocně rozhodnuté ve vztahu k řízení o vypořádání dědictví, v jehož rámci se řeší i otázka dědické nezpůsobilosti dovolatelky*“.³² Mohlo se tak jednat např. o nedostatek spočívající v absenci podpisu svědků na závěti vytištěné

²⁹ Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 9. dubna 1999, č. j. II D 699/93-136.

³⁰ FIALA, Roman. In ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. (ed). *Občanský zákoník II. Komentář § 460–880*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1411 (§ 469 o.z.).

³¹ Tamtéž.

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 1648/2000.

a zůstavitelem podepsané nebo o případy, kdy byla závěť napsaná vlastnoručně zůstavitelem, ovšem bez uvedení data na listině. Naopak se ovšem nejednalo o projev poslední vůle za situace, kdy zůstavitel pouze ústně vyslovil svou představu o způsobu rozdělení dědictví mezi dědice po jeho smrti, i když se tak stalo před svědky.³³

Čin eventuálního dědice musel být úmyslný a také musel být považován společností za zavrženíhodný vzhledem k jeho formě, motivu, intenzitě a účinku. Nelze však za něj považovat nevhodné, neslušné chování či vyjádření se na účet zůstavitele nebo jeho projevu poslední vůle. Jednání také nemuselo splňovat znaky trestného činu, čímž se tento důvod lišil od předchozího. Avšak lze si představit situace, kdy potenciální dědic znaky skutkové podstaty trestného činu naplnil (opět lze zmínit trestný čin vydírání dle § 175 TZ) – v takovém případě by byly naplněny oba důvody dědické nezpůsobilosti a záleželo pouze na úvaze soudního komisaře, pro který důvod byl pachatel vyloučen z dědění.

K popsání jednání mohlo dojít jak za života zůstavitele, ale také, na rozdíl od jednání u předešlého důvodu, po jeho smrti (prohřešek vůči již existující závěti zůstavitele, např. její zfalšování).³⁴ Argument je podložen tím, že zavrženíhodné jednání jakožto skutková podstata bylo vázáno na hmotný předmět (materiální nosič projevu poslední vůle zůstavitele), nikoli na osobu.³⁵ Druhý důvod dědické nezpůsobilosti lze proto rozdělit do dvou podskupin: a) nátlak vynaložený přímo proti osobě zůstavitele, a b) potlačení již zřízené listiny obsahující poslední vůli.

Nátlak vůči zůstaviteli mohl spočívat ve více teoretických situacích. Naléhání mohlo být vyvíjeno na zůstavitele, aby zřídil závěť o konkrétním obsahu. Nespátřuje se žádný rozdíl v tom, zda byl vyvíjen psychický nátlak (výhrůžka) nebo fyzické násilí (donucení). V obou případech šlo o nicotný právní úkon ze strany zůstavitele, s účinky *ex tunc*, tedy neplatností od počátku – sám o sobě by tak nemohl zabránit intestátní dědické posloupnosti, pouze testamentární. Avšak zákon již pro úkon samotný, jímž byl vyvíjen nátlak na zůstavitele, vylučoval takovou osobu ze zákonné dědické posloupnosti. Na druhou stranu mohlo být také nátlakem zůstaviteli zabráněno, aby svou závěť zřídil, ačkoli tak předtím měl v úmyslu. To samé platí o případech, kdy by chtěl zůstavitel již zřízenou závěť zrušit či změnit. Nebylo důležité, aby měla osoba z nátlaku prospěch, pro dědickou nezpůsobilost postačoval samotný akt nátlaku na svobodnou vůli zůstavitele.

³³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář - §1-487*. Praha: Linde, 2008, s. 1175.

³⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3. 5. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 266.

³⁵ KARHANOVA, Martina. Dědická nezpůsobilost a vydědění vs. přečiny a zločiny. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 4, s. 8.

Proti listině obsahující poslední vůli bylo možné se pohřešit vícero způsoby. Lze si představit zmaření její realizace, aniž by listina byla jakkoli dotčena – kupříkladu když dědic zatajil existenci závěti (ať už pro prospěch svůj či někoho jiného), ačkoli s ní byl obeznámen. Sankcionováno bylo samozřejmě rovněž jednání směřující proti listině samotné, tedy její zničení. Spadaly sem také případy podvržení a zfalšování závěti.

Jelikož bylo možné se dopustit popsaneho činu i před smrtí zůstavitele, lze si představit situaci, kdy potenciální dědic zničil či zfalšoval závěť zůstavitele. Ten se o tom však dozvěděl a pořídil novou listinu obsahující jeho poslední vůli, čímž se zrušily účinky té předcházející. Zde nezáleželo, že byla sepsána závěť nová, osoba byla i přesto vyloučena z dědické posloupnosti, protože se dopustila zavrženíhodného jednání vůči zůstavitelově projevu poslední vůle.

Ve světle minulé právní úpravy se může jevit slovní spojení „zavrženíhodné jednání“ jako neurčitý právní pojem. Zákonodárce zde očividně nechával prostor pro soudní uvážení, když v dikci ustanovení chyběla jakákoli interpretační pravidla. Výklad pojmu lze nalézt především v judikatuře a komentářové literatuře. Kupříkladu výše zmíněné teoretické příklady lze doplnit usnesením Krajského soudu v Brně, v němž bylo naopak judikováno, co se za zavrženíhodný čin nepovažuje: *„Za zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy, které by přivodilo dědickou nezpůsobilost dědice, nelze považovat, jestliže dědic v průběhu dědického řízení tvrdil, že předložená závěť zůstavitele je psána jeho vlastní rukou, ačkoliv v navazujícím soudním řízení bylo pravomocně rozhodnuto, že zůstavitel tuto závěť vlastní rukou nenapsal“*.³⁶ Přestože není soudní judikatura v tomto ohledu velmi široká, dá se předpokládat, že se teoreticky mohlo jednat o velký problém při výkladu pojmu „zavrženíhodné jednání“, když záleželo pouze na osobním pohledu konkrétního soudce v dané věci.

³⁶ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. prosince 1997, sp. zn. 18 Co 60/1997.

3 Současná právní úprava institutu dědické nezpůsobilosti

Institut dědické nezpůsobilosti byl zahrnut také do nové, v současnosti účinné úpravy občanského práva v OZ. Zákonodárce převzal oba důvody z předešlé úpravy a s patrnými modifikacemi či konkretizacemi je sepsal do § 1481 OZ, a to společně s principem odpuštění. Zároveň ale přidal další dva, zcela nové důvody dědické nezpůsobilosti, které jsou upraveny ve dvou odstavcích § 1482 OZ. V ustanovení následujícím, v § 1483, je poté zařazeno východisko reprezentace při intestátní dědické posloupnosti. Celý institut tak má na práva osob obecně větší dopad, než mívával v minulosti.

Současná právní úprava se uplatní na všechny případy nastanuvší po dni účinnosti OZ, tedy 1. 1. 2014, jelikož v přechodném ustanovení § 3069 je sepsáno pravidlo, že při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele. Podle nové právní úpravy se tak posuzují dědické tituly, okruh dědiců, velikost dědických podílů, správa pozůstalosti, přechod pozůstalosti na dědice aj.³⁷

3.1 Obecná úprava dědické nezpůsobilosti dle § 1481 OZ

Znění § 1481 OZ je následující: *„Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“*. Uvedený paragraf lze zařadit pod úpravu klasickou, základní, jelikož se jedná o již obecně zaběhnuté principy vycházející z historického vývoje právní úpravy občanského práva. Zároveň se jedná o dědickou nezpůsobilost úplnou, uplatitelnou pro všechny tři dědické důvody.

Z tohoto ustanovení lze stejně jako u předešlé právní úpravy vyčíst dva důvody dědické nezpůsobilosti: a) čin povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu, a b) zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli. Zákonodárce si však uvědomil nedostatky předchozí úpravy a pokusil se je napravit. O těchto změnách budou pojednávat následující oddíly.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II.

3.1.1 Čin povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu

Výše citované ustanovení pracuje s definicí trestného činu. Jeho současná legální definice je k nalezení v rekodifikovaném trestním zákoníku, kdy v § 13 odst. 1 je vymezen jako „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“. Takto pojaté vymezení se nazývá formálním, avšak je korigováno zásadou subsidiarity právní represe (§ 12 odst. 2 TZ), materiálním korektivem daného formálního pojetí.³⁸ V praxi tato zásada znamená, že u daného činu musí být současně naplněny dvě podmínky, aby bylo možné v konkrétním případě čin trestat podle trestního práva. První podmínkou je, že se jedná o případy společensky škodlivé, kdy škodlivost se posuzuje podle významu chráněného zájmu, který byl pachatelem dotčen, způsobem provedení, okolnostmi spáchání činu, osobou pachatele, zaviněním, pohnutkou a jinými okolnostmi. Druhým předpokladem pak je, že v konkrétním případě nepostačuje uplatnit odpovědnost podle jiného právního předpisu (např. v rámci správního trestání). Obě podmínky jsou uvedeny dosti široce a je tak dáván prostor soudnímu uvážení, zdali se přistoupí k trestání podle TZ.³⁹ Trestným činem podle ustanovení § 1481 se rozumí jak přečiny, tak i zločiny a zvláště závažné zločiny (§ 14 TZ).

Ačkoli se dle § 111 TZ trestným činem rozumí pouze čin soudně trestaný, popř. též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod či pomoc, v tomto důvodu dědické nezpůsobilosti není zapotřebí naplnění jakékoli ze skutkových podstat trestného činu. Trestní právo představuje *ultima ratio*, tj. prostředek poslední instance. Z tohoto důvodu v případě dědické nezpůsobilosti postačuje, když potenciální dědic spáchá pouze čin povahy úmyslného trestného činu. Danou změnou ve znění zákona zákonodárce docílil, aby se rozšířil okruh osob, které se mohou stát dědicky nezpůsobilými.

Jsou jimi, jak bylo již řečeno v předešlé kapitole, osoby, jimž byla udělena milost nebo se na ně vztahovala amnestie, jejichž spáchaný trestný čin byl promlčen, či které zemřely, a proto nebyly odsouzeny, došlo-li k zahrazení jejich odsouzení nebo zastavení trestního stíhání. Soudní judikatura je tak v tomto ohledu konstantní. Za příklad může posloužit usnesení Nejvyššího soudu, v němž je opět uvedeno následující: „*Pro závěr o dědické nezpůsobilosti není rozhodné, zda pachatel byl za úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem*

³⁸ Korekce je zajištěna také procesními instituty zastavení trestního stíhání a odložení věci z důvodu neúčelnosti.

³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 26-29.

nebo rodičům odsouzen či nikoli, případně, zda zanikla možnost trestního postihu v důsledku smrti pachatele, promlčení, amnestie nebo udělení milosti.“⁴⁰

Změnou formulace na „čin povahy trestného činu“ se ovšem stávají dědicky nezpůsobilými také ti, kdo spáchali trestný čin, ovšem nejsou za něj trestně odpovědní. Mezi ně lze zařadit nepřičetné osoby, které nebyly s to ovládnout své jednání a rozpoznat jeho protiprávnost, či pachatelé, kteří jsou dětmi a v čase spáchání trestného činu nedovršili patnáctý rok svého věku.⁴¹

V potaz se ovšem stále berou okolnosti vylučující protiprávnost, které jsou upraveny v § 28-32 TZ. Zde se o trestný čin nikdy nejednalo. Patří mezi ně krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Tento výčet ovšem není podle právní teorie taxativním, analogicky se použije úprava vylučující protiprávnost i na jiné případy. Mezi teorií a praxí odvozené okolnosti lze zařadit například beztrestnost agenta.

Již z dikce zákona vyplývá, že potenciální dědic musí daný čin povahy trestného činu spáchat úmyslně. Úmysl je v TZ definován v § 15 odst. 1 stejným způsobem jako v předešlé úpravě. Je tedy také rozdělován na úmysl přímý, kdy pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, a úmysl nepřímý, jestliže pachatel věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn. Srozuměním se dle § 15 odst. 2 TZ pak rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

Vázanost soudu rozhodnutím jiného orgánu je taktéž zachována, což potvrzuje konstantní judikатурní praxe Nejvyššího soudu: *„Pravomocným rozsudkem trestního soudu o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo tento čin spáchal, je soud v řízení o dědictví vázán. Jestliže však takové rozhodnutí vydáno nebylo, posoudí si soud tuto otázku sám jako otázku předběžnou.“⁴²*

Komplikovanějším se jeví hodnocení soudu, zdali se z časového hlediska v konkrétním případě jednalo o „čin povahy úmyslného trestného činu“. Princip jistoty a ochrany důvěry v právo, jenž je pro demokratický stát velmi důležitý, je zapotřebí zachovat i v tomto směru. Pro pořízení pro případ smrti, smlouvu o zřeknutí se dědictví a prohlášení o vydědění existují samostatná přechodná ustanovení, která mají za cíl vyřešit časové hledisko, ale na posuzování

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.

⁴¹ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. (ed). *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 27 (§ 1481 OZ).

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.

skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti zákonodárce v zákonném textu nepamatoval. Nejvyšší soud se v nedávné době vyjádřil k nastíněnému problému, kdy zůstavitel zemřel až po nabytí účinnosti OZ, avšak čin, kvůli kterému vyvstává samotná otázka dědické nezpůsobilosti v řízení, byl spáchán za staré právní úpravy (tj. nastal před 1. 1. 2014). Soud judikoval, že aby nedocházelo k pravé retroaktivitě, tedy zpětnému působení právních norem, je potřeba vždy konkrétní věc a soudem posuzované chování vůči zůstaviteli posuzovat podle v té době platné právní úpravy dědické nezpůsobilosti. V popisovaném případě byl dovolatel zproštěn obvinění z trestného činu zanedbání povinné výživy, kterého se měl dopustit v letech 1984-1985 vůči tehdy nezletilé zůstavitelce. Nebyl však za trestný čin odsouzen, jelikož byl zproštěn obžaloby vzhledem k tomu, že při hlavním líčení předložil doklad o úhradě dlužného výživného – trestnost činu proto zanikla. Jak již bylo zmíněno, k dědické nezpůsobilosti nedochází až okamžikem smrti zůstavitele, ale již tím, že se potencionální dědic zákonem určeného, nehodného chování vůči zůstaviteli, resp. jemu blízkým osobám, dopustil. Jelikož zde nebyla naplněna skutková podstata § 469 o.z., když bylo trestním soudem rozhodnuto, že ke spáchání tohoto trestného činu nedošlo, opětovné posuzování podle § 1481 OZ by tak znamenalo pravou zpětnou účinnost tohoto zákona. „*Dědická nezpůsobilost podle nového právního předpisu by byla dovozována z činu, který v době, kdy k němu došlo, dědickou nezpůsobilost nezaložil.*“⁴³

V novějším usnesení Nejvyšší soud své výše citované rozhodnutí potvrzuje; soudy nižší instance posuzovaly dědickou nezpůsobilost podle nové úpravy, nikoli podle účinné v době spáchání činu, avšak dospěly ke správnému závěru, že se v této konkrétní situaci o dědickou nezpůsobilost nejedná. Nejvyšší soud tak v usnesení konstatuje, že když „*v posuzované věci činy pozůstalého syna nedosahovaly povahy úmyslného trestného činu, dovolací soud přihlédl k tomu, že není (logicky) možné dovést ani spáchání úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli.*“⁴⁴ Stále ovšem platí pravidlo, že činu se musí eventuální dědic dopustit proti zůstaviteli či jeho manželce, předkům nebo potomkům ještě za života zůstavitele. K činům povahy úmyslného trestného činu spáchaným po smrti zůstavitele se z hlediska dědického řízení nepřihlíží.

Druhou, neméně podstatnou změnou prošel okruh osob, vůči kterým může směřovat čin povahy úmyslného trestného činu. Ten byl oproti předešlé právní úpravě rozšířen, a tak je výčet změn z dětí na všechny potomky a z rodičů i na vzdálenější předky.⁴⁵ U potomků se jedná

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2018, sp. zn. 21 Cdo 754/2018.

⁴⁵ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV.*

o všechny později narozené příbuzné v přímé linii ve všech stupních příbuzenství (např. děti, vnoučata, pravnoučata). Na předky se vztahují obdobná pravidla, musí se jednat o dříve narozené příbuzné v linii přímé, ve všech stupních příbuzenství (např. rodiče, prarodiče).⁴⁶ Přímá linie se přitom definuje dle § 772 OZ jako pocházení osoby jedna od druhé (na rozdíl od linie vedlejší, kde osoby mají společného předka, ale přitom nepocházejí jeden od druhého). Stupeň příbuzenství se podle § 773 OZ odvíjí podle počtu zrození, jimiž v linii přímé pochází jedna osoba od druhé. Stále se ovšem zachovává fakt, že se jedná o taxativní výčet, který nelze v konkrétních případech měnit ani soudcovským uvážením.

Současná právní úprava reflektuje přijetí ZoRP ve společném ustanovení § 3020 OZ: „*Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.*“ Dědické právo upravené ve třetí části OZ, hlavě III, zajistě upravuje práva a povinnosti manželů, proto se na něj dá také aplikovat citované ustanovení. Z výše zmíněného proto vyplývá, že nejenže může partner po zůstaviteli, jeho partnerovi či partnerce, dědit, ale také je ochráněn § 1481 proti prohřeškům jiných eventuálních dědiců zůstavitele.

Domnívám se, že nastíněný pokrok v legislativě je správným posunem vpřed, jelikož podle mého názoru by mělo být registrované partnerství po přijetí ZoRP v co největší možné míře postaveno naroveň právnímu institutu manželství. Ačkoli tomu tak není ve všech odvětvích občanského práva a registrované partnerství proto neskýtá všechny výhody jako institut manželství, alespoň v dědickém právu se tak stalo a partnerům je poskytnuta právní ochrana po smrti jednoho z nich. Tímto se ovšem může navázat na nedostatek, který byl popsán již v předchozí kapitole.

Ochrana poskytnuta v § 1481 OZ nemíří na druha či družku zůstavitele. Třebaže se podle zákonné posloupnosti může tato osoba stát dědicem v II. třídě dědiců (dle § 1636 odst. 1 OZ osoba, která žila se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost nebo byla odkázána výživou na zůstavitele), není zařazena do okruhu osob blízkých zůstaviteli v rámci dědické nezpůsobilosti. Tento fakt se jeví překvapivým především ze sociologického důvodu, když podle výzkumu Českého statistického úřadu proběhl od roku 2001 do roku 2011 výrazný nárůst počtu nesezdaných soužití v České republice o téměř 6 % (a to z důvodu změny metodiky

Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 38 (§ 1481 OZ).

⁴⁶ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1459 (§ 1481 OZ).

zkoumání počítáno pouze u rodin úplných).⁴⁷ Nelze proto předpokládat, že by zůstavitel nepokládal čin povahy trestného činu spáchaný proti svému druhu či družce za osobní křivdu, pro kterou by nevyřadil takového dědice z dědické posloupnosti. *De lege ferenda* lze doufat, že bude reflektován stále se rozmáhající trend ve společnosti a zákonodárce zváží s ním spojené následky pro zůstavitele, resp. jeho případného dědice. I kdyby se mělo posuzovat splnění obdobných podmínek pro kvalifikaci osoby za druha či družku, jako je uvedeno ve výše zmiňovaném § 1636 odst. 1 OZ, bylo by vhodné zařadit ji do taxativního výčtu. Obdobná pravidla se dají vztáhnout i na snoubence či snoubenku zůstavitele.

3.1.2 Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli

Druhý důvod dědické nezpůsobilosti je taktéž převzat z předchozí právní úpravy v o.z. Došlo ovšem ke dvěma změnám: 1) z pojmu „projev poslední vůle“ se stalo slovní spojení „poslední vůle“ a 2) v § 1481 je uveden výčet možných zavrženíhodných činů.

Záměnou dvou vcelku podobných pojmů v dikci ustanovení došlo ke zřejmému rozšíření institutů, vůči nimž může čin dědice směřovat. Okruh možných projevů vůle byl ovlivněn také posílením vůle zůstavitele pořídít o svém majetku pro případ smrti. Poslední vůlí zůstavitele se tak rozumí dědická smlouva (§ 1582 OZ), závěť (§ 1594) a dovětek (§ 1498), tedy všechna porízení pro případ smrti. Dále lze ovšem do výčtu zahrnout „*manželskou smlouvu v části, v níž se jedná o uspořádání majetkových poměrů pro případ zániku manželství smrtí jednoho z nich (§ 718 odst. 2), smlouvu o zřeknutí se dědického práva (§ 1484), povolání správce dědictví (§ 1556), prohlášení o vydědění či o tom, že některý ze zákonných, nikoli nepominutelných, dědiců pozůstalost nenabude (§ 1646 – 1648 a § 1649 odst. 2), příkaz k započtení na dědický podíl (§ 1663) a nově patrně také smlouvu o darování pro případ smrti (§ 2063)*“.⁴⁸ Zároveň lze do výčtu zařadit prominutí činu způsobujícího dědickou nezpůsobilost.⁴⁹ Počítat se také musí veškeré změny těchto projevů vůle, tedy jejich zrušení, odvolání či doplnění zůstavitelem.

Nejvyšším soudem byl zavrženíhodný čin popsán jako „*takové jednání dědice, jímž se snaží vyvolat uspořádání dědické posloupnosti v rozporu s vůlí zůstavitele (např. aby se určitá osoba stala dědicem, nebo naopak aby se osoba, kterou zůstavitel povolal za svého dědice*

⁴⁷ ČSÚ. *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech* [online]. Český statistický úřad, 20. prosince 2014 [cit. 11. března 2019]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>>.

⁴⁸ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 39 (§ 1481 OZ).

⁴⁹ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1459 (§ 1481 OZ).

závěti, dědicem nestala, či aby dědil potomek, kterého zůstavitel vydědil). Patří sem i fyzické nebo psychické donucení směřující ke zřízení závěti určitého obsahu a jednání, jímž bylo zůstaviteli zabráněno projevit svou skutečnou vůli v závěti či zřídit, změnit nebo zrušit závěť, jakož i jednání, jehož cílem je potlačení závěti již zřízené, a to např. zničením listiny či zatajením její existence, nebo jejím zfalšováním nebo podvržením“.⁵⁰ Zákodárce v této části přidal demonstrativní výčet, co všechno lze považovat za zavrženíhodný čin: donucení či lstivé svedení k projevu poslední vůle, překažení projevu poslední vůle či zatajení, zfalšování, podvrhnutí nebo úmyslné zničení posledního pořízení zůstavitele. Další, nevyjmenované činy se budou posuzovat pomocí hlediska rozporu s dobrými mravy. Dle § 580 OZ je totiž neplatné každé právní jednání, které se přičítá dobrým mravům. Tímto pojetím se proto může rozšířit v zákoně uvedený seznam, kdy se zůstavitel sice nedopustí jednoho ze zmíněných jednání, avšak čin se bude natolik přičítat dobrým mravům, že za něj bude sankcionován stejným způsobem.

Judikatorně však bylo dovozeno, že „jednáním proti projevu poslední vůle zůstavitele není jednání dědice, jehož cílem je dosažení stavu, aby závěti povolaný dědic nenabyl majetek, který by mu jinak měl dle předmětné závěti připadnout, aniž by tím byla dotčena vůle zůstavitele o vymezení okruhu jeho dědiců“.⁵¹

Velice komplikovaným se v řízení o pozůstalosti jeví následné zjišťování pravé vůle zůstavitele, tak jak byla míněna v originálních listinách obsahujících poslední vůli, jelikož soudní komisař se musí za všech okolností snažit dopátrat původních záměrů zůstavitele pomocí důkazů či svědeckých výpovědí. Zatajením se rozumí dědicovo pomlčení o listině, jejíž existence je mu však známa. Jestliže se v řízení o pozůstalosti zatajená listina obsahující poslední vůli zůstavitele (např. závěť) objeví, postupuje se nadále v řízení podle ní. Pokud však bylo pozůstalostní řízení již skončeno, dědic se může rozhodnout domáhat se svého dědického práva za podmínky, že je jeho dědické právo silnější než dědické právo ostatních dědiců, kteří již své dědictví nabyli. V případě že byl předpoklad splněn, dědic může podat žalobu podle § 189 odst. 2 z.r.s., v němž je uvedeno následující: „*Tomu, kdo nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebrání právní moc rozhodnutí o pozůstalosti v tom, aby se svého práva k pozůstalosti domáhal žalobou.*“⁵²

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. (ed). *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 30 (§ 1481 OZ).

Podvrhnutí je jednání dědice, který v dědickém řízení předloží listinu, která se jeví jako závěť zůstavitele, avšak nejedná se o pravou listinu. Na výrobě této listiny se ovšem dědic aktivně nepodílí, pouze ji předloží, ačkoli ví o její nepravosti. K takové listině se v řízení nepřihlíží, jelikož v ní není obsažena pravá vůle zůstavitele o jeho majetku. Oproti tomu za zfalšování se pokládá pozměnění listiny obsahující poslední vůli zůstavitele. Dědic do ní provede neoprávněné zásahy, aby pozměnil její obsah ve svůj prospěch. Jednání tedy předpokládá aktivní úkon z jeho strany. Soudní komisař se pak musí v řízení dopátrat zůstavitelovy skutečné vůle, jak ji za svého života zapsal do listiny. Podobně se řeší případy úmyslného zničení listiny. Při jejich řešení musí soudní komisař také využít všech možných a dostupných důkazů, aby se dopátral poslední vůle zůstavitele, která byla jeho dědicem zničena.⁵³

U donucení a lstivého svedení k projevení poslední vůle je řešení poněkud snadnější (za předpokladu, že jedno z vyjmenovaných jednání vyjde v řízení najevo). Následkem fyzického donucení zůstavitele k projevu poslední vůle je neexistence právního jednání, jelikož v takových případech dle § 551 OZ absentuje vůle jednajícího (zůstavitele). Proto se k jednáním vůbec v řízení nepřihlíží. Jiný důsledek však má přinucení pod pohrůzkou tělesného nebo duševního násilí, jelikož dle § 581 odst. 1 OZ má ten, „*kdo byl k právnímu jednání přinucen hrozbou tělesného nebo duševního násilí vyvolávající vzhledem k významu a pravděpodobnosti hrozícího nebezpečí i k osobním vlastnostem toho, jemuž bylo vyhrožováno, jeho důvodnou obavu, právo namítnout neplatnost právního jednání*“. Ačkoli nemůže sám zůstavitel namítat neplatnost ve smyslu § 586 odst. 1 OZ, podle něhož „*je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba*“, je jednání vůči zůstaviteli stíháno neplatností automaticky. Je velmi žádoucí, aby se zde uplatnil § 588 OZ, v němž je řečeno, že „*soud [soudní komisař] přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek*“. Stejného řešení má i lstivé svedení k projevu poslední vůle, když podle § 584 odst. 2 „*bylo-li právně jednáno v omylu vyvolaném lstí, je právní jednání neplatné, třebaže se omyl týká jen vedlejší okolnosti*“. To je rovněž stíháno neplatností, k níž přihlédne soudní komisař i bez návrhu učiněným zůstavitelem.⁵⁴

Ačkoli je úmysl zmíněn pouze u posledního demonstrativního příkladu, tj. úmyslného zničení posledního porřízení zůstavitele, předpokládá se u všech vyjmenovaných

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. (ed). *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 30-31 (§ 1481 OZ).

zavrženíhodných činů. Jednání může spočívat jak v konání, tak záměrném nekonání, resp. opomenutí činu, ke kterému je dědic jinak zavázán či se od něj minimálně předpokládá v rámci pravidel slušnosti.⁵⁵ Zavrženíhodnost se posuzuje z pohledu motivace, formy, intenzity a účinku daného jednání ve vztahu k zůstaviteli. Judikaturou Nejvyššího soudu bylo i v rámci nynější právní úpravy potvrzeno, že jednoho z výše zmíněných činů se lze dopustit opět jak za života zůstavitele, tak také po jeho smrti, jelikož jednání směřuje nejen proti osobě zůstavitele, ale i proti hmotnému nosiči, v němž je vyjádřena jeho poslední vůle.⁵⁶

S úpravami v dikci tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti souhlasím, jde vidět zřejmou snahu zákonodárce o zmenšení nejasností s neurčitým právním pojmem „zavrženíhodné jednání“. Demonstrativním výčtem poskytl návod soudům k výkladu daného ustanovení a alespoň určil směr, kterým by mohly hodnotit v budoucnu nastanuvší případy. Drobnou kritikou úpravy by mohlo být, že ve výčtu se objevují pouze činy, ke kterým je potřeba aktivního jednání potenciálního dědice zůstavitele. Jak bylo ovšem zmíněno výše, lze se dopustit také úmyslného opomenutí. O tomto pojednává Talandová ve své stati, v níž porovnává návrh slovenského nového občanského zákoníku, který byl předložen Ministerstvu spravedlnosti Komisí pro rekonstrukci Občanského zákoníku v roce 2015, se zněním naší úpravy. Dle tohoto návrhu má být do slovenské úpravy dědické nezpůsobilosti zařazeno také ustanovení znějící následovně: *„Dedit' nie je spôsobilý ten, kto sa dopustil úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, potomkom alebo rodičom, ďalej ten, kto sa dopustil zavrhnutiahodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle, ako aj ten, kto poručiteľovi znemožnil urobiť právny úkon pre prípad smrti, ktorý zakladá dedičský dôvod.“*⁵⁷ V poslední části je tak zmíněn důvod nezpůsobilosti, v rámci něhož má být zůstaviteli znemožněno vykonat právní jednání, kterým mělo být vyhotoveno pořízení pro případ smrti, jenž zároveň zakládá dědický důvod. Pod zmíněným si lze představit například situaci, kdy zůstavitel, jenž je ve vážném zdravotním stavu, požádá eventuálního dědice o zajištění možnosti sepsat závěť, avšak dědic neučiní žádný úkon pro účast notáře či svědků. Pro ještě lepší uchopení tak lze zákonodárci doporučit, aby *de lege ferenda* zvážil zařazení do demonstrativního výčtu některého z předpokladatelných případů záměrných opomenutí ze strany dědiců, která jsou ovšem natolik závažná a společensky zavrženíhodná, aby jimi také

⁵⁵ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1459 (§ 1481 OZ).

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015.

⁵⁷ TALANDOVÁ, Iveta. Proměny dědické nezpůsobilosti v občanských zákonících. *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných kodifikácií*. In POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal (ed). Belanum: Vydavateľstvo Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2016, s. 308-309.

bylo zabráněno v nabytí dědictví. Na popsanou situaci návrh slovenského nového občanského zákoníku ve svém znění myslí. Jelikož se (i dle slov samotného slovenského legislativního návrhu) jedná o stát se stejnou úrovní právního, kulturního a ekonomického prostředí, ale také stejným společensko-politickým směřováním, lze se tímto návrhem zajisté inspirovat.⁵⁸

Navrhnutý koncept je uplatnitelný také v důsledku změny dikce ustanovení, když byl zaměněn právní pojem „projev poslední vůle“ za „poslední vůli“. Ke stejnému výsledku lze dospět i po přečetní důvodové zprávy, v níž je zmíněno, že „*druhý důvod, který platná úprava vymezuje jako zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy, se navrhuje zásadně převzít s úpravou, že delikt nemusí směřovat jen proti projevu zůstavitelovy vůle, ale proti zůstavitelově poslední vůli vůbec*“⁵⁹, čímž potvrzuje názor, že prohřešku se dědic nemusí dopustit pouze proti již projevené poslední vůli, avšak také proti doposud nevyřčeným přáním zůstavitele.

3.2 Speciální důvody dědické nezpůsobilosti dle § 1482 OZ

V aktuální právní úpravě jsou uvedeny dva nové důvody, pro které se dědic vylučuje ze svého práva na dědictví. Speciálními je nazývám z důvodu, že se jedná o nově přidaná pravidla, jež nebyla v českém právu doposud upravena či použita. Také se týkají pouze přesně vyjmenovaných dědiců, kteří jsou v určitém vztahu k zůstaviteli. Dědicky nezpůsobilým se tak na základě těchto důvodů nemůže stát kterýkoliv dědic, jako tomu bylo u předešlých dvou popsáných důvodů.

Ustanovení § 1482 je rozděleno do dvou odstavců, které znějí následovně:

„(1) Probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic.

(2) Byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti.“

Již ze znění obou odstavců je patrné, že se jedná o částečnou nezpůsobilost, která se uplatní pouze při zákonné dědické posloupnosti, tedy v případě neexistence závěti či dědické

⁵⁸ Legislatívny zámer občianskeho zákonníka. Dostupné též na <<https://www.justice.gov.sk/dokumenty/OZ/Legislativny%20zamer%20OZ.pdf>>.

⁵⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné též na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

smlouvy. Pokud by jedno z vyjmenovaných pořízení pro případ smrti existovalo, nezpůsobilost se neuplatní – avšak bylo by příhodné zkoumat, zdali povolání dědice nebylo ze strany dědice vynuceno zavržením hodným činem proti poslední vůli zůstavitele dle § 1481 OZ, jak bylo popsáno výše.⁶⁰

Důvody, které lze z tohoto ustanovení vyčíst, pracovníčně pojmenuji jako a) řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí a b) zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti. Blíže je přiblížím v nadcházejících oddílech.

3.2.1 Řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí

Pojem domácího násilí je v OZ použit v jeho druhé části věnující se rodinnému právu, konkrétně v § 751 a násl. OZ. Zde je použita jeho legální definice, v níž je popsáno jako „*tělesné nebo duševní násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije*“. V případě tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti lze vyloučit pouze manžela či manželku zůstavitele. Manželství je v zákoně upraveno v úvodním § 655 OZ jako „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon*“. V následujících ustanoveních jsou pak popsány zákonné možnosti vzniku manželství.

Manžel, zde násilník, se musí dopustit domácího násilí směřujícího právě proti zůstaviteli. Čin vykazující příslušné znaky může mít účinky dědické nezpůsobilosti pouze za předpokladu, že byl spáchán právě proti němu, nikoli jiným osobám – zde lze uvažovat toliko o možnosti aplikace § 1481 OZ, kdyby čin spáchaný proti nim byl povahy úmyslného trestného činu v podobě domácího násilí.

Zároveň je v dikci ustanovení zmíněn předpoklad, že zůstavitel zemře v průběhu řízení o rozvod manželství podaný právě v důsledku spáchaného domácího násilí. Podle § 755 OZ může být manželství rozvedeno, když je „*soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení*“. Dle důvodové zprávy k § 1482 je pak v konkrétním případě zřejmé, že manželství bylo rozvráceno z příčin na straně druhého manžela (násilníka), tedy z důvodu psychického či fyzického násilí páchaného vůči zůstaviteli.⁶¹ Hlavním důvodem pro nezpůsobilost manžela dědit však není samotné spáchaní činu, ale právě probíhající řízení o rozvod. Pokud by bylo řízení již ukončeno, manžel by přišel o své zákonné dědické právo automaticky, nebyl by podle zákona zařaditelný ani pod jednu dědickou třídu. V důvodové zprávě lze nalézt další zdůvodnění, proč se tento důvod týká pouze

⁶⁰ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1460 (§ 1482 OZ).

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné též na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

probíhajícího, neukončeného řízení o rozvod: „*příčiny rozvratu manželství mohou být nejrůznějšího rázu a není důvod, aby veřejná moc z vlastního popudu přezkoumávala po zániku manželství smrtí jednoho z manželů příčiny eventuálního konfliktu a např. zjišťovala, kdo rozvrat zaniklého manželství převážně zapříčinil*“.⁶²

Soudní komisař zjišťuje naplnění důvodu k vyloučení manžela z dědění tak, že se dotáže soudu na okolnosti probíhajícího řízení o rozvod manželství. Především zkoumá důležité okolnosti, jako např. na čí návrh bylo řízení zahájeno a jestli byl návrh podán v důsledku dopuštění se činu naplňujícího znaky domácího násilí vůči zůstaviteli.⁶³ Lze si ovšem představit případy, kdy ke dni smrti zůstavitele nebyly zjištěny okolnosti rozvratu manželství (např. se nestihlo zůstavitele v řízení vyslechnout) a řízení bylo zastaveno z důvodu smrti zůstavitele. Nelze tak zjistit, zda opravdu šlo o případ domácího násilí a není tak ani vydán rozsudek, z něhož by byla taková skutečnost patrná. Pokud se tedy bude pozůstalý manžel bránit, že se domácího násilí vůči zůstaviteli nedopustil, bude se také dožadovat svého zákonného dědického práva. Dle § 110 z.ř.s. jsou účastníky řízení o pozůstalosti ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici; tedy i manžel, dokud nebude rozhodnuto o jeho dědickém právu. Jelikož lze předpokládat, že se budou prokazovat skutečnosti, které jsou sporné mezi dědici, soudní komisař odkáže podle § 170 z.ř.s. toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou. V tomto případě odkáže právě manžela zůstavitele, u něhož je sporné, zdali se dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí. Pokud bude ve sporném řízení vydán rozsudek, že je dědicem, bude i nadále účastníkem pozůstalostního řízení.⁶⁴

Důvod je využitelný i v případě, že probíhá řízení o zrušení registrovaného partnerství. Taktéž za předpokladu, že byl návrh na zrušení podán z důvodu, že se partner vůči zůstaviteli odpustil činu naplňujícího znaky domácího násilí. Aplikuje se zde § 3020 OZ a partner tak bude vyloučen z intestátní dědické posloupnosti.⁶⁵

Dle jazykového výkladu zákona musí návrh na zahájení řízení o rozvod vzejít ze strany zůstavitele. S tímto konceptem nemá většina komentářové literatury problém, nevyhraňuje se vůči němu a považuje to za daný fakt. Přikláním se ovšem k názoru Fialy a Beerové, kteří považují za nemorální, aby v případě, že manžel, jenž se dopustí domácího násilí, ale podá

⁶² Tamtéž.

⁶³ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1460 (§ 1482 OZ).

⁶⁴ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. (ed). *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV (§ 1475 až 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 34 (§ 1482 OZ).

⁶⁵ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír (ed). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 1460 (§ 1482 OZ).

návrh na rozvod on sám, po zůstaviteli dědil. Skutečnost, že návrh vzešel z jeho vůle, přece „nemůže násilníka z jeho protiprávního jednání vyvinít“.⁶⁶ Ke stejnému výsledku lze však dojít také tehdy, kdy se manžel připojí k návrhu na rozvod jejich manželství podle § 384 z.ř.s. nebo je podán společný návrh na rozvod. V těchto případech v návrzích nebývají uvedeny důvody rozvratu manželství a soud také nezjišťuje jeho okolnosti. Avšak i zde by měl být zmiňovaný důvod dědické nezpůsobilosti uplatnitelný, pokud se vyskytnou domněnky o domácím násilí, když důvodem zavedení popisovaného důvodu byla snaha postihnout nejvýraznější porušení rodinných a příbuzenských poměrů, které se odchyľují od společností uznávané představy o rodinném životě.⁶⁷

Vhodným se mi jeví použití slovního spojení „návrh podaný v důsledku domácího násilí“. Ačkoli by se z jazykového výkladu mohlo zdát, že návrh musí být podán z důvodu domácího násilí, není tomu tak. Domácí násilí nemusí být v důvodu vůbec specifikováno, a přesto pokud vyjde během řízení o rozvod z okolností najevo, že k němu ze strany manžela zůstavitele došlo, bude manžel vyloučen ze svého dědického práva. Logický výklad musí být upřednostněn právě před výkladem jazykovým. Kdyby chtěl zákonodárce docílit opačného závěru, zajisté by využil spojení „z důvodu domácího násilí“, což by naznačovalo, že domácí násilí bylo navrhovatelem (tedy zůstavitelem) zmíněno přímo v návrhu na rozvod.⁶⁸ Negativním aspektem přímého nevyjádření domácího násilí jako důvodu pro rozvod je ovšem dokazování, jež tíží toho, kdo namítne dědickou nezpůsobilost manžela. V mnoha případech tak nemusí vůbec dojít k odhalení páchaného násilí vůči zůstaviteli.

Na konec lze uvést pouhé zamyšlení se nad praktickou stránkou tohoto důvodu, kdy opět může dojít k tomu, že bude naplněna také skutková podstata § 1481 OZ. Pokud násilník páchá domácí násilí fyzickými útoky na integritu svého manžela, zajisté lze jednání kvalifikovat jako čin povahy úmyslného trestného činu, čímž by byl vyloučen ze svého dědického práva i podle výše citovaného ustanovení. Vystává tedy otázka, zdali není touto koncepcí zůstavitel v praxi chráněn pouze proti psychickému násilí páchanému manželem proti jeho osobě.

⁶⁶ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 43 (§ 1482 OZ).

⁶⁷ ELIÁŠ, Karel, a kol. *Nový občanský zákoník a aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 605.

⁶⁸ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 43 (§ 1482 OZ).

3.2.2 Zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti

Dle § 856 OZ okamžikem narození dítěte vznikají rodičům práva a povinnosti spojená s osobností jejich dítěte a také práva a povinnosti osobní povahy. Tato pak zanikají nabytím jeho zletilosti. Ke zbavení rodičovské odpovědnosti soud přistupuje až v nejkrajnějších případech (charakteristických svou dlouhodobostí a intenzitou), a to, když se jedná o jediný účinný prostředek ochrany práv a zájmů dítěte; jestliže jde o méně závažné situace, lze využít institutu omezení rodičovské odpovědnosti. Zákonnou úpravu zbavení odpovědnosti rodiče nalezneme ve dvou odstavcích § 871 OZ, kdy v prvním případě rodič zneužívá svou rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, či její výkon závažným způsobem zanedbává. V odstavci druhém se pak jedná o situace, kdy rodič spáchal proti svému dítěti úmyslný trestný čin či použil své (trestně neodpovědné) dítě ke spáchání trestného činu; obdobně, pokud se spáchal rodič trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník nebo organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem. Soud může podle § 909 OZ změnit své rozhodnutí o zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti, změní-li se poměry. Učinit tak může i bez návrhu na obnovení. S obnovením (a tedy navrácením práv a povinností rodiči) pak již není možné využití tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti.

V důvodové zprávě k OZ je komentována myšlenka celého ustanovení, a to tak, že „*výslovná úprava se jeví jako účelná, neboť důvodem pro odnětí rodičovských povinností a práv není jen trestný čin rodiče vůči dítěti, ale zneužití nebo závažné zanedbání rodičovské odpovědnosti*“.⁶⁹ Pro naplnění popisovaného důvodu je zapotřebí právě vydání rozhodnutí soudu o zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti, nepostačuje naplnění některé ze skutkových podstat trestného činu či zanedbávání nebo zneužívání rodičovské odpovědnosti. Důvod vyloučení z dědického nástupnictví také přetrvává, i přesto že dítě nabude plnou svéprávnost.

Zákonodárce vložil do textu § 1482 odst. 2 OZ slovní spojení „z vlastní viny“, tedy že rodič výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával. Formulace však může činit jisté problémy při výkladu ustanovení. Přichází v úvahu úsudek, že dikce ustanovení se odlišuje záměrně od § 871 OZ, aby vyšel najevo kladený důraz na úmyslné zavinění a odlišila se úmyslná jednání od těch nedbalostních. Zastávám však obdobný názor jako Fiala a Beerová⁷⁰, kteří se domnívají, že by se mělo přihlížet také k § 871, v němž není

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné též na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁷⁰ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 44 (§ 1482 OZ).

specifikována požadovaná forma zavinění (není požadována úmyslná forma jednání). Jelikož je v této skutkové podstatě dědické nezpůsobilosti klíčovým znakem předchozí rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti, je logické, aby pro vyloučení rodiče z dědického práva postačovalo i jen nedbalostní jednání, pro něž byl zbaven svých práv a povinností vůči svému dítěti.

Opačným výkladem by se také dospělo k závěru, že soudní komisař má pravomoc si sám posoudit, zdali se jednalo o zanedbávání rodičovské odpovědnosti z vlastní viny či nikoli. Popřípadě by mohla tato nesrovnalost vyústit ve spornou otázku mezi dědici a komisař by některého z nich odkázal podle § 170 z.ř.s., aby k soudu podal žalobu.⁷¹ S tímto postupem se ovšem neztotožňuji a spíše se přikláním ke koncepci, podle níž je soudní komisař vázán rozhodnutím soudu, v němž je rodič zbaven jeho odpovědnosti. Uplatní se § 135 o.s.ř., a to obdobně jako u dědické nezpůsobilosti podle § 1481 OZ, resp. dopuštění se činu povahy úmyslného trestného činu. Jestliže se ustanovení aplikuje stejně, komisař dle něho není sám oprávněn posoudit otázku práv a povinností rodičů pro účely pozůstalostního řízení.

Za znatelnou procesní výhodu oproti předešlému důvodu lze zajisté označit nutnost existence rozhodnutí opatrovnického soudu, z něhož se musí v dědickém řízení vycházet. V případě dědické nezpůsobilosti kvůli rozvodu z důvodu domácího násilí nebylo občanskoprávní řízení zakončeno vydáním rozhodnutí soudu z příčiny smrti zůstavitele, což zajisté činí dokazování v pozůstalostním řízení obtížnější. Zde je však rozhodnutí soudu vydáno a veškeré důkazní prostředky týkající se rodičovské odpovědnosti byly již veřejnou mocí v minulosti projednány. To činí dědické řízení jednodušším z hlediska prokazování.

Jak již bylo zmíněno výše, důvod je uplatnitelný pouze v rámci zákonné dědické posloupnosti. V důvodové zprávě je pojetí zdůvodněno tak, že „*nabude-li dítě posléze svéprávnosti, resp. pořizovací způsobilosti, nelze mu bránit, aby se rozhodlo i takového rodiče povolát za svého dědice pořizováním pro případ smrti*“.⁷² Jelikož je však podle § 1525 a násl. OZ osoba způsobilá pořizovat až po dovršení věku patnácti let, a to ještě za zpřísněných okolností, u zůstavitelů, kteří nedovršili tohoto věku, je vyloučení jejich rodičů z dědického práva konečné a rozhodnutí opatrovnického soudu nelze nikterak zvrátit.

⁷¹ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 8.

⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné též na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

4 Pravidlo reprezentace v § 1483 OZ

Jak již bylo výše uvedeno, při uplatnění institutu dědické nezpůsobilosti dochází k velkému zásahu do autonomie vůle zůstavitele, jelikož se nedotýká pouze zákonných dědiců, ale podle § 1481 OZ také dědice smluvního či závětního. I samotný zásah do intestátní dědické posloupnosti je zásahem do autonomie vůle zůstavitele, když ten mohl nepřistoupit k sepsání individualizovaného porřízení pro případ smrti jen na základě argumentu, že mu vyhovovalo zákonné rozdělení pozůstalosti mezi jeho příbuzenstvo.

V § 1483 OZ proto zákonodárce sepsal korektiv, v němž je uvedeno následující: *„Potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. To neplatí v případě stanoveném v § 1482 odst. 1.“*. Východiskem pro zavedení je, aby nezpůsobilost dědit zasáhla pouze osobu, jež se týká zákonné důvody, jelikož by nebylo spravedlivé trestat za chování předka jeho potomky.⁷³ Zavedeným principem se tedy řeší otázka nástupnictví v případě vyloučení osoby z jejího dědického práva. Ustanovení se však zmiňuje pouze o potomcích vyloučeného dědice a pouze za podmínky, že se jedná o intestátní dědickou posloupnost. Při posloupnosti testamentární *„je na místě respektovat i v tomto směru jeho [zůstavitelovu] vůli“*.⁷⁴

Pravidlo je tedy plně uplatnitelné výhradně v případech zákonné dědické posloupnosti. Pokud však jde v konkrétní situaci o testamentární posloupnost či dědickou smlouvu, uplatní se ustanovení § 1504 a § 1505 OZ, která řeší jejich uvolněný podíl a postup byl popsán již v první kapitole. Zde jsou však taktéž relevantní § 1499 a § 1500 OZ, v nichž zákonodárce upravil postup rozdělení pozůstalosti mezi dědice povolané a zákonné. Konkrétně v § 1500 odst. 2 OZ je řečeno následující: *„Je-li povoláno několik dědiců tak, že jsou všem určeny podíly, ale pozůstalost není vyčerpána, mají právo na zbylou část pozůstalosti zákonní dědicové. Toto právo zákonní dědicové nemají, zůstavil-li zůstavitel povolaným dědicům zřejmě celou pozůstalost, byť i při výčtu podílů nebo věcí něco přehlédl.“* Ustanovení § 1483 je tedy uplatnitelné v situacích, existuje-li vedle závětních dědiců alespoň jeden zákonný dědic, jenž se z určitého důvodu stane nezpůsobilým.

Ustanovení však bylo sepsáno poněkud neurčitě, kdy je možné dospět k více variantám výkladu uplatnitelnosti. Výkladový problém činí sousloví *„na jeho místo“*. Možnost uchopení použitého výrazu je dvojí. První a doslovnou eventualitou je, že potomek vyloučeného dědice

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

nastoupí vždy na jeho místo v dědickém řízení. Jedná se o jazykový výklad, při němž se nepřihlíží se k ostatním paragrafům dědického práva a úpravě dědických tříd.

Formálně systematickým výkladem při zohlednění vzájemných souvislostí třetí hlavy OZ lze však ustanovení vyložit také pomocí pravidla reprezentace, jenž se vyskytuje v úpravě pouze některých dědických tříd. Princip neomezené reprezentace⁷⁵ nalezneme v první třídě dědiců, upraven je ve vztahu k dětem zůstavitele v § 1635 odst. 2 OZ: „*Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.*“. Omezená reprezentace se vyskytuje ve třetí a šesté třídě dědiců. V rámci třídy třetí mohou dle § 1637 odst. 2 OZ dědit děti sourozenců zůstavitele: „*Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti.*“. Stejným principem je pak upravena možnost dětí prarodičů zůstavitele v § 1640 odst. 2 OZ: „*Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.*“. Svoboda a Klička⁷⁶ přidávají také pátou třídu do výčtu ustanovení, v nichž se objevuje princip reprezentace. S tímto se však nemohu ztotožnit, když v § 1639 odst. 2 OZ je upraven princip dědění po rodových liniích. Není zde však nikterak řešen přechod dědického práva na potomka. Za využití tohoto výkladu lze dospět k závěru, že § 1483 se využije pouze v případech, kdy je pro intestátní dědickou posloupnost upraveno reprezentační právo. V ostatních případech se uvolněný podíl nezpůsobilého dědice rozdělí podle zásady akrescence mezi ostatní dědice v dané dědické třídě, popř. se bude dědit podle pravidel třídy následující.⁷⁷

Logickým se jeví, aby se pravidlo zasazené v § 1483 OZ aplikovalo pouze na případy, kdy je zákonem princip reprezentace výslovně upraven – tedy aby se dal přednost formálně systematickému výkladu před výkladem jazykovým. Opačnou interpretací je možné dospět k nemálo neracionálním situacím, v nichž by bylo popíráno samotné rozdělení dědiců do jednotlivých tříd. Kupříkladu při vyloučení zůstavitelova rodiče v rámci druhé třídy by dědili jeho děti, tj. sourozenci zůstavitele, kteří však dle zákona spadají až do třídy třetí. Při využití § 1483 na všechny třídy by však sourozenci dědili společně s potomky zůstavitele a spolužijícími osobami. Přikláním se tedy k druhé variantě, aby uplatnění pravidla reprezentace v § 1483 bylo vázáno na zákonné vymezení tohoto principu v rámci úpravy dědických tříd.

⁷⁵ Neomezená reprezentace ve smyslu neomezenosti ve stupni příbuzenství mezi konečným dědicem a zůstavitelem.

⁷⁶ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 9.

⁷⁷ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 46 (§ 1483 OZ).

Spornou se pak může v praxi stát také otázka povinného dílu nezletilých potomků nepominutelného dědice. V § 1643 OZ jsou upraveny povinné díly nepominutelných dědiců následujícím způsobem: „*Je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu.*“. Problematiku lze demonstrovat na situaci, kdy se nezpůsobilým stane zletilý syn zůstavitele. Na jeho místo ve smyslu § 1483 do pozůstalostním řízení nastoupí jeho syn, který však doposud nedovršíl zletilosti. Jelikož syn zůstavitele nebyl vyděděn, ale „pouze“ se stal nezpůsobilým dědit, má jeho syn postavení nepominutelného dědice. Otázkou tedy zůstává, jak velký je jeho povinný díl v nastalé teoretické situaci – tři čtvrtiny z důvodu nezletilosti nebo jedna čtvrtina z důvodu nástupnictví po jeho otci?

Ačkoli právo potomka na povinný díl vzniká nezávisle na právu jeho předka, vyloučeného dědice, tzn. jedná o originární přechod práv, nastupuje tento potomek na jeho místo. Pakliže je zde využito právo reprezentace, za rozumný se jeví ten závěr, aby měl nezletilý potomek nárok na stejnou velikost zákonného podílu jako jeho (zletilý) předek. V nastíněném příkladu tak nezletilý vnuk zůstavitele zdědí jen jednu čtvrtinu jeho zákonného podílu.

Výzkumnou otázku „**Jak se má aplikovat pravidlo v § 1483 OZ? Na které případy ustanovení dopadá?**“ lze zodpovědět následujícím způsobem: přestože může díkce zákona činit výkladové problémy, ztotožňuji se s názorem, aby se pravidlo reprezentace uvedené v § 1483 OZ aplikovalo v souladu s principy neomezené i omezené reprezentace, které jsou explicitně vyjádřeny v rámci úpravy dědických tříd (konkrétně první, třetí a šesté). Při dospění k jinému závěru by se praxe potýkala s absurdními či nelogickými případy a popíralo by se samotné rozdělení dědiců do tříd při intestátní zákonné posloupnosti.

4.1 Potomci dědicky nezpůsobilého manžela

Větou druhou v § 1483 OZ je vyloučeno, aby se princip reprezentace uplatnil v případě potomků manžela vyloučeného z důvodu probíhajícího rozvodového řízení zahájeného v důsledku domácího násilí. Důvodovou zprávou je upřesněno, že se z logiky věci nejedná o společné potomky zůstavitele a dědicky nezpůsobilého manžela, protože tito se stávají dědici již ze zákona v rámci první dědické třídy. „*Tito potomci nejsou se zůstavitelem spjati pokrevně ani osvojením a dědické právo jim může vzniknout z toho důvodu, že se zůstavitelem žili ve společné domácnosti, tedy již ve druhé nebo třetí dědické třídě podle zákonné posloupnosti společně se zůstavitelovým manželem nebo s jeho rodiči nebo sourozenci. Je-li z dědického práva vyloučen pozůstalý manžel, který se vůči zůstaviteli dopustil domácího násilí, tedy činů,*

v jejichž důsledku se společné soužití stalo pro zůstavitele nesnesitelným, a dal-li zůstavitel návrhem na rozvod manželství najevo, že chce tento svazek ukončit, dává tím současně najevo, že miní ukončit i spojení s vylučnými příbuznými svého manžela včetně těch, které s ním případně sdíleli společnou domácnost.“⁷⁸

Ačkoli se může zdát, že jde o velmi přísné pravidlo a omezení ze strany zákonodárce, jelikož děti vyloučeného manžela se na domácím násilí nemusely vůbec podílet, nemusely o něm vědět či mít reálně možnost ho zastavit, zůstavitel má vždy možnost zakročit a vyhnout se zákonné dědické posloupnosti sepsáním jeho poslední vůle, v níž by byly jako dědicové uvedeny jeho nevlastní děti.

⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné též na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

5 Prominutí činu

Pro důvody dědické nezpůsobilosti podle § 1481 OZ (čin povahy úmyslného trestného činu a dopuštění se zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli) je v tomto ustanovení výslovně větou „*leďaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul*“ zakotvena možnost zůstavitele odpustit svému dědici spáchané prohřešky. Ponechává se mu tímto možnost mít rozhodující stanovisko při pořizování ohledně svého majetku.

Prominutí lze definovat jako jednostranné právní jednání zůstavitele, jímž vyjadřuje povědomost o spáchaném činu, ale taktéž svou vůli zvrátit vyloučení dědice z dědění za tento čin. Nepřihlíží se k prominutí učiněnému pro budoucí činy dědice. K odpuštění musí dojít z povahy věci za života zůstavitele. Pakliže byl dědicem spáchan zavrženíhodný čin proti poslední vůli zůstavitele až po jeho smrti, tento čin je poté neprominutelný.

Institut prominutí není zaveden do OZ nově, v předešlé právní úpravě se vyskytoval v § 469 větě druhé o.z.: „*Může však dědit, jestliže mu zůstavitel tento čin odpustil.*“. Z textu zákona nevyplývala žádná podmínka o formě či náležitostech takového jednání zůstavitele. V praxi se tudíž nehledělo na formu, mohlo se jednat o výslovné prohlášení (v podobě ústní i písemné), ale také konkludentní (tedy mlčky).⁷⁹ Typicky šlo o projevení odpuštění chováním, kupříkladu když byl proti zůstaviteli spáchan trestný čin, pro nějž zůstavitel s pachatelem přestal komunikovat, avšak po určité době se opět přátelili, jako by k ničemu nedošlo. Za formu odpuštění byla taktéž považována sepsaná závěť ve prospěch (jinak nezpůsobilého) dědice.⁸⁰ Jako první se však zkoumalo, zdali bylo dědicovo jednání zůstaviteli známo.⁸¹ Poté se v případě konkludentního odpuštění zkoumalo, jestli z něj bylo patrné, že zůstavitel nechce vyvozovat žádné následky z jednání dědice.⁸²

Zákonodárce však při rekodifikaci změnil formulaci tohoto institutu, když do textu zapojil sousloví „výslovně prominul“. Důvodová zpráva definuje záměr této změny jasně: „*Úprava se však upřesňuje v tom směru, že se vyžaduje výslovné prominutí. Jde o reakce na poznatky z praxe, která v některých případech dospívá k závěru, že tu dědická nezpůsobilost není, s odkazem na faktické chování zůstavitele, třebaže interpretace takového chování je značně sporná a podsouvá mrtvému vůli, kterou zjevně neměl.*“.⁸³

⁷⁹ LUŽNÁ, Romana. Dědická nezpůsobilost a vydědění. *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 26.

⁸⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář - §1-487*. Praha: Linde, 2008, s. 1177.

⁸¹ KRÁLOVÁ, Jitka, LOTHAR, Eck. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 35.

⁸² ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 841.

⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné též na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

Z citace důvodové zprávy tak lze vyčíst, jaká pravidla by se měla uplatnit při posuzování, zda jednání splňuje požadavky prominutí v souvislosti s dědickou nezpůsobilostí. Především se konkretizací textu, tedy přidáním slova „výslovně“, upouští od koncepce, že se může jednat o konkludentní jednání. Ve výkladu opačném lze spatřovat rozpor se zněním zákona, výklad za pomoci přihlížení k historické úpravě zde nelze použít, jelikož se proti němu zákonodárce přímo vytyčil.

Rovněž je kladen důraz na konkretizaci prohrěšku, k němuž se odpuštění zůstavitele váže.⁸⁴ Čin jinak nezpůsobilého dědice musel zemřelý upřesnit do té míry, aby při interpretaci nebylo možné jednání zaměnit s jiným. Tudíž změnu oproti předchozí právní úpravě zaznamenáme také v přístupu k prominutí uvedeném v pořízení pro případ smrti. Zmínění dědice v závěti (či jiném pořízení) nelze považovat za odpuštění bez dalšího, poněvadž by mohlo dojít k situaci, při níž zůstavitel odkázal svému dědici část svého jmění, avšak netušíc, že ten se proti němu dopustil přinejmenším morálně zavrženíhodného činu. K opačnému závěru je však možné dospět, jestliže zůstavitel ve svém pořízení (závěti, dědické smlouvě, dovětku) výslovně zmíní čin, jehož spáchání svému dědici promíjí; formulace nemusí znít přesně na prominutí, alespoň z ní však musí vyplývat, že i přes vědomost o činu povolává osobu pachatele za svého dědice.

Slovem „výslovně“ v textu zákona však není vyloučena ústní forma odpuštění (vedle běžné písemné). U požadavků na jednání zůstavitele, jímž promíjí, se lze inspirovat úlevami při pořizování závěti v § 1542 a násl. OZ. Přinejmenším bude kladen důraz na přítomnost svědků, bez nichž by proběhnuvší jednání nebylo v pozůstalostním řízení prokazatelné. Domnívám se, že se ovšem nevyužije analogicky § 1549 OZ, v němž je uvedeno, po jakou dobu zůstává závět zůstavitele v platnosti, jestliže přežije událost, za níž byly odůvodnitelné úlevy při pořízení poslední vůle. Jestliže v zákoně není uvedena forma prominutí, nelze zůstavitele omezovat ve volbě provedení takového úkonu – za podmínky dodržení výslovnosti, jak bylo již popsáno.

Prominout čin lze pouze ze strany zůstavitele, jak se k tomu vyjádřil také Krajský soud v Ústí nad Labem. Jeden ze synů zůstavitele se dopustil proti svému otci trestného činu poškozování cizích práv podle ustanovení § 172 odst. 2 trestního zákoníku a byl prohlášen za nezpůsobilého dědice svého otce. V řízení se pak bránil, že mu byl čin odpuštěn jeho bratrem, tj. dalším dědicem zůstavitele. V tomto případě však Krajský soud judikoval, že k odpuštění může dojít pouze z vůle zůstavitele, tudíž není relevantní odpuštění bratra za spáchání činu proti

⁸⁴ V dikci zákona vyjádřeno slovy „tento čin“.

jejich otci. Syn, jenž spáchal trestný čin, byl proto vyloučen z dědického řízení pro dědickou nezpůsobilost.⁸⁵

Institut je zmíněn pouze v souvislosti s § 1481 OZ. Důvody dědické nezpůsobilosti podle § 1482 OZ tak zůstavitel nemůže prominout ve smyslu předešlého výkladu. Lze však předpokládat, že v případě odpuštění budou tito dědicové povoláni v sepsaném pořízení pro případ smrti.

Při odpovědi na výzkumnou otázku „**S jakou formou odpuštění počítá zákon č. 89/2012 Sb. v § 1481?**“ lze tedy objektivně zhodnotit, že úprava se posunula směrem k lepšímu vyslyšení vůle zůstavitele, kterou vyjádřil ještě za jeho života. Zasazením slova „výslovně“ do dikce zákona se tak zákonodárce hodlal vyhnout situacím, v nichž se předešlá vůle zůstavitele pouze odvozovala z jeho faktického počínání a nelze přehlížet skutečnost, že mu mohly být podsouvány činy, které vůbec nezamýšlel. Možnosti formy prominutí tak zůstávají dvojí: ústní a písemná, ovšem s konkretizací samotného skutku, jenž se promíjí. Za použití objektivně teleologického výkladu se vylučuje konkludentní jednání zůstavitele s následky odpuštění, protože takový závěr by byl v rozporu se smyslem ustanovení.

⁸⁵ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005.

Závěr

V úvodu práce jsem si stanovila za cíl srovnat úpravu institutu dědické nezpůsobilosti s předešlou právní úpravou v o.z., a taktéž zhodnotit celý institut ve světle účinné právní úpravy. Taktéž byly vytyčeny tři výzkumné otázky. Na dvě z nich bylo zodpovězeno v textu diplomové práce, subjektivní pohled na třetí bude sepsán nyní v závěru.

Při práci s bibliografií lze nejvíce ocenit sepsání dvou komentářů detailně se zaměřujících na úpravu dědického práva, a to kolektivem autorů Švestka, Dvořák a Fiala a kolektivem autorů Fiala a Drápal. Při výkladu pojmů byla taktéž nápomocná dostupná judikatura především Nejvyššího soudu, v níž se senáty zabývaly konkrétními jednáními dědiců.

V první kapitole je definována samotná dědická nezpůsobilost a rovněž popsány možnosti jejího rozdělení na různé druhy. Také jsou zde nastíněny přesahy do jiných právních odvětví (především trestní právo).

Kapitola druhá se věnuje rozboru historického vývoje institutu, jehož kořeny jsou znatelné již v římském právu. Posloužila velmi dobře k poukázání na postupné odstraňování nedostatků úprav, které by v dnešní době a v současné společenské situaci neobstály. Vytknuto bylo především nevzetí v potaz přijetí ZoRP v rámci některé z novel o.z.

Třetí část práce se zaměřuje na popis současné právní úpravy a vykreslení subjektivních názorů ohledně nedostatků či připomínek k jednotlivým důvodům nezpůsobilosti dědit. Za pozitivní spatřuji reflektování ZoRP, avšak poukazují na důvody, proč by se mělo chránit nejen manželství a registrované partnerství, ale také nesezdaná soužití. U zavrženíhodného činu také upozorňuje na legislativny zámer občianskeho zákonníka na Slovensku, v jehož textu jsou seznatelné rozdílné detaily, jimiž by se dalo *de lege ferenda* inspirovat za účelem eliminace výkladových problémů.

Následující úsek vykládá princip reprezentace uvedený v § 1483 OZ, v rámci jehož výkladu lze dospět k více možným variantám pochopení tohoto ustanovení. Taktéž se zde odpovídá na první položenou výzkumnou otázku znějící na aplikaci pravidla v praxi. Popisují zde, k jaké možnosti výkladu se přikláním a také pro to uvádím své důvody.

V poslední kapitole se pojednává o možnosti prominutí dědici za spáchaný prohřešek vůči zůstaviteli. Výzkumná otázka směřovala také do této sekce, a tak byla vyložena dikce zákona, z níž není přímo patrné, s jakou formou odpuštění se počítá. Nápomocným zde byl záměr zákonodárce zjistitelný z důvodové zprávy k OZ.

V konečném důsledku lze po zhodnocení všech kapitol zodpovědět na třetí a zároveň poslední výzkumnou otázkou této práce, jejíž znění bylo následující: „**Je rozšíření důvodů dědické nezpůsobilosti oproti předchozí právní úpravě dostačující vzhledem k současným možnostem využití?**“

V textu účinného znění úpravy institutu dědické nezpůsobilosti lze jistě spatřovat pokroky zákonodárce, kterými na jedné straně zasahuje do autonomie vůle zůstavitele, na straně druhé se ovšem snaží zásah co nejvíce eliminovat jen na společensky a morálně zavrženíhodná jednání. Ačkoliv je soukromé právo protkáno zásadou autonomie, je v rámci dědického práva na místě zasáhnout v nejkrajnějších případech, kdy by po smrti osoby mohl být dotčen její majetek.

Účinnou úpravu lze považovat za dostačující z hlediska rozšíření důvodů, za něž jde osobu, potenciálního dědice, vyloučit z práva na dědictví. Nenapadají mne již další obecně popsatelné důvody, za které by bylo adekvátní přistoupit k využití institutu dědické nezpůsobilosti.

Ovšem jak již bylo popsáno v oddíle č. 3.1.1, lze si představit konkrétnější úpravu zohledňující vývoj přemýšlení ve společnosti. Kupříkladu vzít v potaz společenský trend nesezdaných soužití, která se ale navenek mohou projevovat stejně pevným poutem, jako je tomu u manželských párů, tudíž čin povahy trestného činu proti takové osobě může mít stejnou intenzitu pro zůstavitele, jako kdyby byl čin spáchán vůči jeho manželce.

S ohledem na výše uvedené mohu zhodnotit úpravu dědické nezpůsobilosti za uspokojivou, avšak s připomínkami, nad kterými by bylo vhodné pouvažovat v rámci budoucích novel OZ. Nejedná se o velké zásahy do dikce zákona, ovšem navržená pozměnění by mohla přispět k ještě větší ochraně hodnot osob jak osobních, tak majetkových. Problematika úpravy dědické nezpůsobilosti v České republice se dá tímto považovat za vyčerpanou a vše záleží na budoucích rozhodnutích zákonodárců.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

1. BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském: Právo obligační. Právo dědické. II.* Praha: vlastním nákladem, 1946. 193 s.
2. ELIÁŠ, Karel, a kol. *Nový občanský zákoník a aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
3. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář - §1-487.* Praha: Linde, 2008. 1391 s.
4. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 648 s.
5. HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského.* 4. opravené vydání. Praha: J. Otto, 1910. 1243 s.
6. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016. 1280 s.
7. KINCL, Jaromír, UFRUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo.* Praha: C. H. Beck, 1995. 408 s.
8. PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. 3053 s.
9. SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 408 s.
10. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář.* 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 1491 s.
11. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3.* 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 306 s.
12. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV (§ 1475 až 1720).* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 720 s.
13. ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. Komentář § 460–880.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 1375-2471 s. váz.

Odborné časopisy:

1. ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97-104.
2. KARHANOVÁ, Martina. Dědická nezpůsobilost a vydědění vs. přečiny a zločiny. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 4, s. 7-11.
3. KRÁLOVÁ, Jitka, LOTHAR, Eck. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 34-38.
4. LUŽNÁ, Romana. Dědická nezpůsobilost a vydědění. *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 1, s. 25-26.
5. PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 9, s. 2-5.
6. PAVELKA, Jan, TITLBACHOVÁ, Soňa, ŠMÍD, David. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 5, s. 4-6.
7. SPÁČIL, Ondřej. Testamentární dědická posloupnost. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 3, s. 119-121.
8. TALANDOVÁ, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 12-15.

Příspěvek ve sborníku:

1. TALANDOVÁ, Iveta. Proměny dědické nezpůsobilosti v občanských zákonících. *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných kodifikácií*. In POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal (ed). Belanium: Vydavateľstvo Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2016, s. 300-311.

Internetové stránky:

1. ČSÚ. *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech* [online]. Český statistický úřad, 20. prosince 2014 [cit. 11. března 2019]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>>.

Legislativní akty:

1. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb., účinném ke dni 1. dubna 2009
8. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 ř. z. ze dne 19. března 1916

Judikatura:

1. Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 9. dubna 1999, č. j. II D 699/93-136.
2. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 13 Co 859/76.
3. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. prosince 1997, sp. zn. 18 Co 60/1997.
4. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/1997.
5. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2001, sp. zn. 24 Co 35/2001.
6. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005.
7. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 1648/2000.
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. března 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.
11. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2016, sp. zn. 21 Cdo 486/2016.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2018, sp. zn. 21 Cdo 754/2018.
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II.
15. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. listopadu 1926, sp. zn. Rv I 875/26.

16. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. prosince 1928, sp. zn. Rv I 741/28.
17. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. listopadu 1943, sp. zn. Rv II 315/43.

Ostatní:

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné též na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
2. Legislatívny zámer občianskeho zákonníka. Dostupné též na <<https://www.justice.gov.sk/dokumenty/OZ/Legislativny%20zamer%20OZ.pdf>>.

Shrnutí práce v českém a anglickém jazyce

Diplomová práce se zabývá úpravou dědické nezpůsobilosti. Ve srovnání s předchozí právní úpravou byl institut rozšířen o dva nové důvody, které jsou v pozůstalostním řízení uplatnitelné. Zároveň však byly původní dva důvody nezpůsobilosti specifikovány, čímž byla jejich působnost rozšířena. Cílem práce bylo podrobně zhodnotit současnou úpravu ve světle jejího historického vývoje a současně upozornit na nedostatky či výkladové problémy. Autorka diplomové práce zdůvodnila, ke kterému způsobu výkladu se přiklání, a navrhla drobné úpravy *de lege ferenda*.

This thesis focuses on legal regulation of inheritance incapacity. Compared to the previous legislation, the institute was extended by two new causes which are applicable in the probate proceedings. At the same time, the original two causes for incapacity to inherit were specified, thus their scope was expanded. The goal was to evaluate current legislation in the light of its historical development and also draw attention to shortcomings or problems in interpretation. The author justified her opinion on which way of interpretation she favours and suggested minor modification *de lege ferenda*.

Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce

Dědické právo, zůstavitel, dědic, dědická nezpůsobilost, trestný čin, zavrženíhodný čin, domácí násilí, rodičovská odpovědnost, prominutí.

Inheritance law, testator, heir, incapacity to inherit, crime, reprehensible act, domestic violence, parental responsibility, forgiveness.